AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

4 NISAN 1964
FIYATI: 1 LIRA

Dr. Sakary Tuomija

KIBRISTA BİR ARABULU

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.

1964 YILI İKRAMİYE PLÂNI

1.400.000 T. L.

2

ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR

İkramiyesi, ve

1740

Kişiye Muhtelif Para İkramiyeleri

Son para yatırma tarihi :

10	Şubat	1964	Pazartesi
13	Nisan	1964	Pazartesi
10	Eylül	1964	Perşembe
10	Kasım	1964	Salı

TÜRKİYE

Vakıflar Bankası

TEM

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 511 Cilt: XXIX Yıl: 10

Sahibi
Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Metin -Toker, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tarık Kakınç (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter. Hüseyin Korkmazgil — Musiki: Daniyal Eriç.

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
Sungar Taylaner

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 92

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet, Matbaan
Ankara

Basıldığı tarih
4.4.1964

Fiyatı 1 lira

Kendi Aramızda-

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu haftanın başında Senatoda çekilen kuralarla Türkiye, mahiyeti itibariyle belki fazla önemli olmayan ama mânası bakımından hayati değer taşıyan bir seçimin - meşhur tabirle - sath-ı mailine girmiştir. Büyük Meclisten bu seçimlerle ilgili kanunların çıkmış olması iki büyük parti arasındaki mücadeleyi daha cazip hale getirmektedir. Zira kuvvetler beş aşağı, on yukarı eşittir ve CHP ile AP nin birbirine yakın sayıda senatör çıkarması kuvvetle muhtemeldir. Herhalde çok şey iki partinin kampanya sırasında göstereceği dinamizme, basirete, meharete ve birliğe bağlı durmaktadır.

AKİS bu sayısında 7 Haziran seçimlerini şimdiden iyi takip edebilmek için bilinmesi gereken bilgileri vermektedir. Hangi illerde seçim yapılacaktır? Bu illerde 1961 seçimlerinde partiler ne miktar oy almışlardır? Aynı illerde son İl Genel Meclisi seçimlerinin neticeleri nedir? Bu illerin senatörleri bugün, partileri itibariyle, nasıl taksim olunmaktadırlar? Bunlar. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda tablolar halinde gözler önüne serilmektedir. Bunlara bakarak seçimlerin hangi partiye şans ve avantaj tanıdığı görülecektir.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın büyük kısmı partilerimizde bu konuda başlayan hazırlıklarla ilgilidir. Tabii bir ciddi savaş taktiği tesbiti için vakit henüz erkendir. Ama bilhassa CHP ve AP çevrelerini yoklayan AKİS ekipleri alâka çekici müşahedeler yanmışlardır. Bunlar "Demokrasi" ve "C.H.P." başlıklı yazıların içindedir.

Bu hafta kapağımızda, Kıbrıs işinin finli arabulucusu Tuomioja'nın resini bulunmaktadır ve kapak yazımız Kıbrıs Meselesine ayrılmıştır. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Adada görev almasıyla bu meselede bir safha kapanmakta ve yeni bir safha açılmaktadır. Yeni safha müzakere safhasıdır. Birleşmiş Milletler kuvvetleri Adada sükûna sağlamakta devam ettikten" takdirde işin siyasi hal çaresinin aranmasına başlanacaktır. Bu safhanın başında Başyazarımız Metin Toker "Haftanın İçinden" yazısında Türkiyenin durumunu açık ve gerçekçi bir gözle ortaya koymaktadır. İbret ve dikkatle okunması gereken bu yazı sonradan herhangi bir sürprizin **hiç** kimseyi şaşırtmaması için kaleme atanmıştır.

Saygılarımızla

AKİS

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Zübeyde Hanım heykelinin açılış töreni

Türk analarının en büyüğüne..

Törenler — Gericiliğin rezilce başkaldırdığı 31 **Mart** olayının yıldönümünde Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu bahçesinde bir tören yapıldı. Günlük güneşlik güzel bir bahar **sabahı Atatürkün** annesi Zübeyde Hanımın Türk Kadınlar Birliği tarafından yaptırılan büstü açıldı. Açış konuşmasını yapan Türk Kadınlar Birliği Başkanı Günseli Özkaya, türk kadınlarının, "en büyük ana" Zübeyde Hanımın mânevi şahsında her türlü

zararlı akıma karşı olduğunu belirtti, açılış töreninin 31 Marta getirilişinin bu bakımdan özel bir anlam taşıdığını bildirdi, türk kadınlarının bütün devrimci davranışları sonuna kadar destekleyeceğini söyledi.

Daha sonra, törende hazır bulunan İnönü kurdelâyı kesti, kısa ve samimi bir konuşma yaparak:

"— Büyük Atatürkü hayata getiren kutsal anayı Türk Milletinin ebedi şükran ve saygılarına takdim ediyoruz" dedi.

Bu sırada bahçede toplanmış olan yüzlerce öğrenci ve ankaralı, Atatürkün her bakımdan en yakın arkadaşına sevgi gösterileri yapıyorlardı.

Protokola dahil, diğer erkânla birlikte törende bulunan A.P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpalanın, gericiliği telin eden konuşma yapılırken kalın gözlüklerinin arkasında ne düşündüğü pek belli olmuyordu.

Politikacılar — Geçen hafta cumartesiyi pazara bağlıyan gece Adalet Partisi Giresun milletvekili Ethem Kılıçoğlu hafiften sallanarak AP Genel Merkezinden çıktı. Kılıçoğlu, AP lilerin son günlerde, bir yandan nutuk atıp; bir yandan da alkol ihtiyaçlarını gidermeyi itiyat haline getirdikleri Işık Kulübünde - AP Genel Merkezinin bir kat altındadır - birkaç saat geçirmişti.

Az bir zaman sonra Kılıçoğlu. AP Genel Merkezine 100-150 metre mesafede bir sokakta, birkaç delikanlının arasında itilip kakılırken görüldü. Biraz hırpalandığı belli olan Kılıçoğlu bir ara dayanamadı :

"— Bana dokunmayın, benim dokunulmazlığım var!" diye bağırdı.

Öfkeden çılgınlaşmış gençlerden birini bu söz daha fazla kızdırmıştı :

"— Şuna bak!.. Başında da rölöve şapkası var" şeklin de devam etti

Bir diğeri, Giresun milletvekili Kılıçoğlunun yakasını toparladı, nefretle parlayan gözlerini onun gözlerine dikerek :

"— Âh. bana yapsaydın o teklifi, öldürürdüm sen'" diye dişlerini gıcırdattı.

Kılıçoğlu bir süre daha hırpalandı, bir ara yolunu bulup kurtuldu ve derhal oradan uzaklaştı. Olayın bu kısmına ankaralı iki gazeteci şahitti. Ancak, Kılıçoğlunun hangi sebeple bu duruma düştüğü kesin olarak anlaşılamadı. Olaya şahit olanlar. Kılıçoğlunu hırpalayanlârın, onun, bir arkadaşlarına yaptığı gayritabiî bir teklife sinirlendiklerini gösteren sözler söylediklerini anlatmaktadırlar.

Olaydan sonra birkaç gün ortalıklarda görünmeyen Kılıçoğlu ise, olayın, kendisinin politik düşmanları tarafından düzenlendiğini, kendisini hırpalayanların bir partiye yakın gençler olduğunu söylemektedir Konu, Parlâmento kulislerini birkaç gün meşgul etti. CHP'liler. Nuri Beşer ve Reşat Özardanın yüksek gayretleri ile 1961-den bu yana AP'liler tarafından yaratılan skandal zincirine bir yeni halkanın eklendiğini söylerlerken, AP'liler olayın düzmece olduğunu ısrarla tekrarladılar ve gazeteler'de, yer almaması için bütün imkânlarını seferber ettiler.

Sümerbank — Sümerbank Genel Müdürünün özel kalem müdürü Necata Özaydın, AKİS muhabirinin sorusuna tereddütlü bir edayla cevap verdi:

"— Valla. 1 Nisan şakası olabil'ir. Biz de söylenti olarak duyduk, ama sadece söylenti olarak... Birisi haberi Nisan Balığı olarak uçurmuş olabilir... Fakat.Nedim bey bugün gelmedi."

AKİS'ci bu defa Genel Müdür Nedim Rüştü Aksalın evine telefon etti:

"— Beyfendi, haber doğru mu? İstifa ettiniz diye duyduk."

"—Evet. doğru. Dün sabah istifamı gönderdim."

'"— Kabul edilmemesi ihtimali var mı? Kabul edilmezse ne yapacaksınız?"

"— Valla, bu konuda biz de tereddütteyiz. **Kabul** edilmezse, düşüneceğim."

"— İstifa sebebiniz nedir?"

Nedim Rüştü Aksal telefonun öteki ucunda, birkaç saniye düşündü ve sonra hafif bir sesle:

"— Öyle lüzum gördüm" dedi.

Müstafi Genel Müdür bu arada, gazeteciye evinde bir emekli hayatı sürmeye başladığını ifade etti.

Gerçi Nedim Rüştü Aksal istifa sebebini açıklamak istememiştir ama, bu, Sümerbank camiası içindekilerce pek meçhul değildir. Sümerbankın yönetici kadrosunda bir süreden beri bir klikleşme ve mücadelenin süregeldiği bilinmektedir. Bu mücadele son olarak, Teftiş Heyeti Reisi Cemil Erkökün aniden Beykoz fabrikasına tâyin edilmek istenmesi ile patlak vermiştir. Bundan bir süre önce, Genel Müdür Aksalla ayrı paralelde bulunan Genel Müdür Muavini Şinasi Çelikkol ile Teftiş Heyeti Reisi Cemil Erkök bir meseleden dolayı karşıkarşıya gelmişler ve alevli bir mücadeleye girmişlerdir. Bunun sonucu olarak Genel Müdür Aksal. Teftiş Heyeti Reisini Beykoz Deri Fabrikasında bir göreve tayin etmek için harekete geçmiş, fakat bu teşebbüs istifasına sebep olmuştur. Sanayi Bakanlığı, Teftiş Heyeti Reisinin Beykoz fabrikasına tâyin edilmesini tasdik etmemiş, bu durumda da, en az ağabeyi İsmail Rüştü Aksal kadar prestijine düşkün olan Nedim Rüştü Aksala istifa etmek düşmüştür.

Sümerbank çevresini tanıyanlar Aksalın arkasından. Teftiş Heyeti Reisi ile mücadeleye girerek istifa olayına sebep olan Genel Müdür Muavini Şinasi Çelikkolun da istifa etmesinin beklendiğini ifade etmektedirler.

1 Nisan günü patlak veren bu istifa olayı, bugünlerde sallantıda bulunan bir başka Genel Müdürün durumu ile uğraşmakta olan Sanayi Bakam Muammer Ertene yeni bir iş çıkarmıştır: Sümerbank Genel Müdürlüğüne kimi tâyin etmeli?

Bu sorunun cevabı merakla beklenmektedir.

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI
Yıl: 10 5 Nisan 1964 Sayı: 511 Cilt: XXIX

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Zarlar atıldı

Üçlü kanun serisinin birincisi. Senato seçimlerinin nisbî temsil esasına göre yapılmasını âmir kanun Millet Meclisinden çıkmış bulunuyor. A. P. nin şiddetli karşı koymasına rağmen.. Kanunu geçirirken İktidar, Mec liste aşağı yukarı 225-230 arası sağlam oyu bulmuştur. "Azınlık Hükümeti" denilerek hücuma maruz bırakılan bir iktidar için bu parlak bir basandır. Buna mukabil "karşı taraf", kendilerine "gerçek ekseriyet" gözüyle bakanlar ve bir Meclis Darbesiyle iktidarı alıvermeyi plânlayanlar 180 cya kadar dahi çıkamamışlardır. Nisbetlerin Siyasî Partiler Kanunu sırasında da aynı haddi muhafaza etmesi kuv vetle muhtemeldir. Bir değişiklik ancak Vergi Kanunlarında, o da eğer İktidar iyi bir taktik gütmezse ve kendi kuvvetlerini tam seferberlik halinde tutmakta aciz gösterirse beklenilebilir. Mamafih, esasa dokunmayan noktalarda bu tasarıların rötuş görmesi kabildir. Buna mukabil şimdi Meclis. Vergi Kanunları hesaplanan geliri getiremeyecek tarzda budanırsa, yani fiilen çıkmazsa İsmet Paşa Kabinesini hiç kimsenin işbaşında tutamayacağını ve bir daha da bir İsmet Paşa Kabinesinin bu Meclis süresince kurulmayacağını bilmektedir. Bu, bir yeni Türkiyenin temel taşlarından birini teşkil eden vergi konusunda bugün getirilen prensiplere karşı kurulacak yeni iktidarın bir şiddetli İsmet Paşa Muhalefetini hesaplaması gerektiği ma nasına gelmektedir.

Başbakan İsmet İnönü
Azimli bir zat

Bu hafta A.P. nin bir çok kalemi, Vergi Kanunlarının manen baltalanması için İsmet Paşanın istifa etmeyeceğini, edemeyeceğini, zira politikanın onun hayatına işlemiş olduğunu yazıp çizdiler. Bir sözüm tahrifine dayanarak "Bakın, Vergi Kanunları 31 Marta ka dar çıkmazsa çekilirim demişti. 31 Mart geçti, İsmet Paşa çekilmedi. Çekilemez efendim, çekilemez. Siyaset onun kanına işlemiştir" dediler. İsmet Paşanın bir tarih koyarak diretecek kadar tecrübeden ve psikoloji bilgisinden mahrum bir siyaset adamı olmadığını herkes bilmektedir. İsmet Paşa, memleketi idare etmek ve Bütçe içinde kalmak için bu kanunların şart olduğunu bildirmiştir. Bu imkân Kendisinden esirgendiği takdirde iktidarı bırakacaktır.

İktidarı bırakacaktır!

Bunda bir yanlışlık yapmamak gerekir. İlk koalisyon sırasında da aynı A.P aklıevvelleri "İnönü memleketi bırakamaz" edebiyatıyla taraftarlarını gemi azıya almaya itmişlerdi. İsmet Paşanın o zaman söylediği söz unutulmamalıdır: "Memleketi değil, sizi bırakacağım!" Bugün dediği gene aynıdır: politikayı değil iktidarı bırakacaktır ve Meclisi çalıştırmayan,

HAFTANIN İÇİNDEN

Türkiye Yol Ağızında

Metin TOKER

Amerika Kıbrıs Meselesinin Türkiye,için önemini tam anlıyor mu, bilmiyoruz. Biz Kıbrıs politikamın amerikalılarla, görüş birliği içinde idare ettik. Amerikanın' sadık bir müttefiki olarak, asin başından itibaren her hareketimizi ve her niyetimizi Washington Hükümetine söyledik, onu biç bir sürprizle karşı karşıya bırakmadık. İngiltereyi ve Yunanistanı, teminattı devlet ler sıfatıyla göreve çağırdığımızda bunu Amerikaya olidirdik. Amerikanın tavsiyelerini dikkatle kaale aldık. Bir anglo-amerikan teklifi getirildiğinde, görüşümüze uyma yan önemli noktaları olduğu halde mutabakatımın bildirdik. Makariosun bunu kabule yanaşmayacağından emin bulanmamıza rağmen Mr. Ball'un teşebbüslerini sabırla bekledik. Nihayet, Amerikanın ısrarıyla ve bir 'iyi netice alınacağı" yolundaki teminatını ciddi söz kabul ederek meselenin Birleşmiş Milletlere götürülmesine rıza gösterdik. Mevcut andlaşmaların bize en sarb şekilde müdahale hakkı verdiği anlarda bile Washington Hükümetinin telkinlerini dinledik, dönüşü olmayan adımı ları atmaktan kaçındık. Daima sabırlı, ihtiyatlı ve yumuşak başlı davrandık.

Bu tutumumuzu çeşitli sebeplere yoranlar vardır ve Amerikanın yardımına muhtaç bulunduğumuzdan dolayı boynumuzun bükük olduğu inancı amerikanlar arasında dahi mevcuttur. Başkan Johanson'a yalan olduğu ifade edilen eksantrik gazeteci Drew Pearson 4 Şubat ve 8 Mart tarihlerinde iki defa, Washington Post'ta bunu belirten yanlar yazmıştır. Bu yazılarda söylenen fikir şudur: '"Kesersin yardımı türklere. akılları başlarına gelir! Bak, Kıbrıs üzerinde bir iddiaları kalır mı?. Muma dönerler, muma!" Amerikalılara karşı saygılı davranışımızın sebebini Türkiyenin içinde de böyle bir endişeye bağlayanlar mev - cuttur.

Türkiyenin şu anda Amerikanın yardımına şiddetle muhtaç bulunduğu doğrudur. Yiyecek ekmeğimizin buğdayı Amerikadan gelmektedir. Kalkınmamız için Amerikanın bizi elimizden tutması gerekmektedir. Amerikan yardımının kesilmesi Türkiyenin tarifsiz zorluk ve sıkıntı içinde kalması demektir. Bir yandan gırtlağımıza kadar çıkmış borçlarımız, diğer taraftan açık veren tediye muvazenemiz bizi dostlarımıza avuç açan bir memleket haline getirmiştir. Bu dostlarımızın başında Amerika vardır.

Ama Amerika bire Kıbrıs konusunda, haksız olduğumuzu, tecavüz emelleri beslediğimizi, mesele çıkarmak istediğimizi, onun için aklımızı başımıza almamız geretiğini, aksi halde yardımı keseceğini söylememiştir. Amarikanın Washington'daki sorumlularının ve buradaki temsilcilerinin bize daima söyledikleri şu olmuştur: Tamamile haklı bulunuyorsunuz, Sizinle beraberle. Savunduğunuz prensipler bizim de prensiplerimizdir. Bunları birlikte, kuvvet kullanmanıza lüzum kalmaksızın başarıya ulaştırmamız kabildir. Bize güveniniz ve itidalli davranınız. Adaya bir çıkartma yanmanızı istemiyoruz Bunun ne netice vereceğini kimse kestiremez. Buna lüzum bulunmadığına inanınız. Amerika, haklarınızın ziyaa uğramaması için elinden gelen her şeyi yapacak - tır."

Bizim, Kıbrıs politikamın Amerika ya göre ayarlamamızın tek sebebi budur. Türkiyenin dost eline bakacak hale gelmesi bir on senenin sonucudur. Ama Türkiyenin böyle bir halde devralınması ilk defa başımıza gelmemektedir. Lozanda isteklerimizi vermek zorunda kalan Lord Curzon'un genç İsmet Paşaya söylediği sıra her türkün kulağındadır. Tecrübeli ingiliz, toy türk delegesine "Geleceksinizi Boynunuzu bükerek gelecek ve bizden yardım dileneceksiniz... O zaman, şimdi kabul etmediğiniz her şeyi size, bakın nasıl kabul ettirteceğiz" demiştir, Genç İsmet Paşa "Gelirsek, kabul ettirtmemeztik etmeyiniz!-" cevabını vermiştir.

Türkiye çeyrek asır her şeyini kendi imkanlarıyla sağlamış ve bu imkanlarla yepyeni bir vatan, yepyeni bir toplum yaratmıştır. Türkiye çeyrek asır hiç kimsenin ayağına gitmemiştir. Böyle bir devri biz tekrar yaşayabiliriz.

Amerikalı sorumluların yardım kesilmesi baskısı altında Türkiyeye her hangi bir şey yaptırtmak arzusu veya hevesi içinde olduklarına hiç bir belirti yoktur. Biz böyle bir şüphe beslemiyoruz. Tam aksine, bilim inancımız. Amerikanın bize söylediklerinde tamamile samimi olduğudur ve gerçekten elinden geleni yaptığıdır. Ama bugünkü dünyada Amerikanın elinden' gelen nedir? Şu anda, Türkiye olarak bunun cevabını bekleme safhasındayız. Cevabın ne olduğunu göreceğiz. Biz göreceğiz. dünya görecektir. Hadise bu bakımdan türk-amerikan münasebetlerinin seviyesini çok asan bir önem kazanmıştır.

Türk toplumundaki gelişmeleri takip eden herkes açık açık görmektedir ki bugün türk aydını, dünyada mevcut sistemlerin - amerikalıların sevdikleri tabirleriyle- "effidency - tesirlilik" i konusunda vahim bir şüphecelik içindedir. Komünizmin halen bir cazibe merkezi teşkil ettiği söylenemez. Ama içerdeki, partili demokrasiye karşı vasiyet alarak kurduğu otoriter idaresi ve dışardaki. bloklara karşı müstakil, başı dik politikasıyla "De Gaulle tarzı" nın itibar sahibi olduğu bilinmelidir. Bu tutumun benimsenmesi için Fransanın imkânlarına malik olmanın şart bulunmadığı hususunda yakınlarımızda örnekler de vardır,

Kibrisin, türk halkı için ne derece hayati bir önem kazandığı bilinmelidir., O konuda uğranılacak bir hayal kırıklığı dünyanın bu bölgesindeki siyasi statükoya inanılmaz derecede tesir edecektir. Zira Türkiyedeki yeni kuvvetler eskimiş bir sistemin "efficiency=- tesirlilik" i, - daha doğrusu tesirsizliği - bahsinde aradıkları kesin delili ele geçirmiş olacaklar ve bu delil kalbi buruk tüvit halkı tarafından haklı bir itibar görecektir. Sırtını baş ka dayılara dayamış Makariosun küstah ve şımarık davranıştan her gün bu milletin içine biraz daha fazla oturmaktadır. Buna dikkat etmek lâzımdır. Türk milleti böyle anlarda bütün maddi hesaplan kenara iten ve hisleri alevli, yepyeni hayat tarzına başlayabilen bir millettir.

Amerika ya güvendiği için bak etmediği bir cezayı gördüğünden Türkiyenin de arabasının ipini amerikan yıldızından çözmesi - hiç kimse şüphe etmesin, çözecektir - dünyada tesir uyandırmayacak sanılıyorsa yanılınıyor demektir. Bu gerçeği Amerika cesaretle görmelidir.

vergisiz memleket dare etmeye kalkışan, demagojinin en körünü yapan bir zihniyete karşı muhalefette mücadele bayrağı açacaktır.

İkisi arasında fark vardır.

Demokrasi

Midasın kulakları

AP açısından son haftanın kısa bir panoraması çizilecek olursa, ortaya kocaman halkalarıyla bir hezimet zinciri çıkacaktır.

Bu partinin yöneticileri, son günlerde bütün gayretlerini başlıca üç konu üzerine teksif etmişlerdir. Parlâmento içi transferlerle Millet Meclisi ve Senato gruplarım kuvvetlendirmek; vergi kanunlarını elden geldiği

Kura çekimini izleyen senatörler
Korku dağları beklerken

kadar budayıp kuşa çevirmek; Zihni Betilin Senato seçimlerinin nispi temsil sistemine göre yapılmasını öngören teklifini her ne pahasına olursa olsun sabote etmek! Her üç sahadaki gayretlerle ulaşılmak istenen amaç tektir: Parlâmentoyu çalışamaz hale getirip, Hükümeti düşürmek...

Vergi kanunları halen Millet Meclisinde görüşülmektedir ve AP sıralarından verilen bütün değişiklik önergelerine" rağmen, tasanlar komisyondaki şekillerini hemen hemen muhafaza etmektedir (Bak: AKİS- YURTTA OLUP BİTENLER. "Vergiler")

AP nin daha önce partiden ayrılmış olanlara en geç 27 Mart akşamına kadar "baba ocağı"na dönmeleri için yaptığı çağrı ise kelimenin tam anlamıyla bir fiyasko ile sonuçlanmış, bu süre içinde AP ye 2, CHP ye ise 7 iltihak olmuştur.

Bunlar hezimet zincirinin sadece iki halkasıdır, AP yöneticilerini üzen asıl mesele ise Senato seçimleri ile ilgil kanun teklifinin Millet Meclisinde kabul edilmiş • olmasıdır.

Haftanın başlarında Pazartesi günü Betilin kanun teklifinin birinci maddesi oya konduğu zaman AP gene bilinen obatrüksiyona başvurdu ve oylamanın açık olmasını' istedi. Böylece vakit geçirme taktiği uygulanmış. en azından 45 dakika kazanılmış olacaktı. Ancak Başkan Vekili Nurettin Ok bambaşka bir açıkoylama sistemi uygulıyarak, AP'nin bütün hesaplarını altüst etti. Millet Meclisi içtüzüğünün 137, maddesinde belirtilen ve hemen hemen 30 yıldan beri tatbik edilmeyen bu oylama şekline göre, kâtip üye İsmet Kapısız, milletvekillerinin adlarını okuyor, Nurettin Ok da, alınan cevapları "kabul", "red" veya "çekimser" diyerek diğer kâtibe tek tek dikte ediyordu. AP yöneticileri şaşırmışlardı. Gerçi birkaç günden beri, AP'nin obstrükşiyonlarını önlemek üzere Başkanlık Divanında bazı kararlar alındığından bahsedilmekteydi ama, böyle bir açık oylamadan kimsenin haberi dahi yoktu. Yöneticiler bir süre tereddüt ettikten sonra, açık oylama önergesini veren 15 milletvekili de dahil olmak üzere bütün grubu salondan çektiler. Zira içeride kalan milletvekili ister istemez oylamaya katılacak ve dolayısiyle nisaba dahil edilecekti. İçeride olduğu halde bit parlâmento üyesinin, ismi okunduğunda ayağa kalkıp:

"— Ben salonda yokum, oylamaya katılmıyorum" demesi imkânsızdı. AP yöneticileri ve bir kısım milletvekilleri meselenin bu kısmım anlamış olmakla beraber, CHP nin kendilerine bir başka taktikle mukabele edip etmediğinden emin değildiler. Bu sebeple oylamanın sonuna kadar salonun sağ tarafındaki camekândan ayrılmadılar, l. maddenin kabul edilmiş olduğunu öğrendikten sonra da birer ikişer kişilik gruplar halinde salona döndüler. Yeni oylama şeklinin AP sıralarında yarattığı panik henüz dağılmıştı ki, 2. ve 3. maddelerin oylamalarına geçildi. Artık AP Grupu çözülmüş, obstrüksiyon .taktik, zehir zemberek muhalefet bir yanda kalmıştı. Gerek maddelerin ve gerekse de kanunun tümünün oylamalarına AP Grupu da katıldı ve doğrusu istenirse nisap ancak onların sayesinde temin edilebildi.

Oturumdan sonra hâlâ birçok AP'li birbirlerine yeni açık oylama şeklinin nedenlerini soruyordu. Aslında bu, AP nin obstrüksiyonlarına kısmen de olsa mani olmak, oylamanın süresini kısaltmak amacıyla alınmış bir tedbirdir ve sonuç itibariyle diğer açık oylama şeklinden hiç bir farkı yoktur.

Konunun Millet Meclisinde kabul edilmiş olması, Reform Hükümetinin dişe diş bir mücadeleden sonra başarıyla verdiği son derece çetin bir imtihandır vergi reform kanunlarının. Parlâmentodan geçiş şansı bakımından gerçek bir kriter teşkil etmektedir. Görüşmeler boyunca AP sıralarından lüzumlu lüzumsuz değişiklik önergeleri verilerek açık oylama istenmiş ve görüşmeler sık sık inkitaa uğramıştır. Oysa kanun teklifi sadece 3 maddeden ibarettir ve bu 3 madde için 15 gün hayli uzun bir süredir.

Vuslat bahara..

Zihni Betilin kânun teklifinin Millet Meclisinde kabul edilişinden hemen sonra, AP Grupu Senatoda gene aynı konuyla ilgili olarak bîr başka sille yedi. Senatonun üçte bir oranında yenilenmesi ile ilgili olarak çekilen kurada şans AP ye sırt çevirmiş. Başkan Enver Aka torbadan üzerinde O harfi yazılı kâğıdı çekmişti. C grubu AP nin Senatoda en çok senatörünün bulunduğu gruptur ve bu' partinin. Zihni Betilin teklifi kanunlaştığı takdirde tekrar aynı sayıda senatörü Parlâmentoya getirmesi imkânsızdır. Üstelik bu grupta İstanbul var-

dır ve İstanbuldan bir partinin, nisbî temsille, eskisi gibi sekiz senatör getirmesi hayâldir.

Kuranın çekileceği gün senatörlerin hemen hepsi ayna sözü tekrarlıyorlardı :

"— Vallahi kardeşim benim bulunduğum grup çıkmasın da, hangisi çıkarsa çıksın!"

Bu arada CHP Senatörü Turgut Göle tansiyonunun sekize düştüğünden yakınıyor, Sırrı Atalay ise kurada Kars çıkmadığı takdirde Bulvar Palasta yemek vereceğini vaad ediyordu.

Oturumun en neşeli siması AP li senatör Mehmet. Ünaldı idi. Ünaldı bir illüzyonist maharetiyle kırmızı ve yeşil kura torbalarını havada sallıyor. İçini dışını gösteriyordu. Nihayet. Enver Aka kuraları çekti. Piyango C grubuna vurmuştu. Kâtip sonucu açıkladığında önce derin bir sessizlik oldu. Sonra kahkahalar, çığlıklar salonda tabanca gibi patladı. Kura dışı kalan senatörler neşeyle birbirlerini tebrik etmeye başladılar. Bu arada iki ay sonraki seçimleri ve daha çok, bu seçimlerin on binlerle ifade edilen masraflarını hatırlayan C grubuna dahil senatörler kara kara düşünüyorlardı.

Kura sonucundan en çok memnun kalan ise CHP ve YTP lilerdi. C grubunda sadece 15 mensupları olan CHP li ve 2 senatörü olan YTP liler AP li senatörleri göstererek birbirlerine göz kırpıyorlardı.

Perhiz ve lahana turşusu

Bir gün içinde üst üste iki darbe birden yemiş olmalarına rağmen AP yöneticilerine, göre, henüz herşey bitmiş değildir. Betilin teklifi önümüzdeki günlerde Senatoda görüşülecek ve ancak burada kabul edildikten sonra kanunlaşabilecektir. Şimdi AP nin başa güreşen yöneticileri bu yeni mücadele safhasının taktiklerini hazırlamakla meşguldürler.

Haftanın başlarında Sah sabahı AP Genel Başkan Yardımcısı Faruk Sükan bu mücadelede partisinin uygulayacağı taktiği şu sözlerle açıkladı:

"— AP Anayasanın ve içtüzüğün tanıdığı haklara dayanarak bu kanunun kabul edilmemesi için obstrüksiyon yapacaktır."

Bu sözlerin muhatabı olan AKİS muhabiri bir kanunun reddi için obstrüksiyonun neden şart olduğunu anlıyamamıştı. Bir grup, sözcüleri vasıtasıyla görüşlerini kürsüden açıklaya-

Dünya gider Mersine, A. P. gider tersine !

Senato seçimlerinin nisbi temsil esasına göre yapılması tezine karşı AP Mecliste bir savaş vermiş.. ve bunu kaybetmiştir. Tasarı, Senatodan da geçerek kışa bir zamanda kanunlaşacaktır ve Senatonun 30 Hazirandaki kısmi seçimleri yeni esaslar dahilinde yapılacaktır.

AP kanunun çıkmaması için elinden geleni yapmıştır ve parlâmento lisanında "obstrüksiyon" denilen baltalama hareketinin bütün kozlarını kullanmıştır. Bu, işin en ilgi çeken tarafı değildir. Üzerinde daha fazla dikkat - le durulacak husus nisbî temsil esasını kötülemek ve ekseriyet sistemini savunmak için AP sözcülerinin kullandıkları görüşlerdir. AP lilerin tezi bir noktada düğümlenmiştir: Senato bir "Şahsiyetler Meclisi"dir. halbuki nisbi temsil onu da bir "Partiler Meclisi" haline getirecektir!

Bu görüşün doğru olduğa inkâr edilemez. Ama bugün, bırakınız bizdeki listeli ekseriyet sistemini, İngelteredeki dar bölgeli ekseriyet sistemi bir "Şahsiyetler Meclisi" kurulmasını sağlamakta mıdır? İyi bir tesadüfle, meşhur İngiliz dergisi Economist'in 28 Mart 1964 tarihli sayısında bu konu incelenmektedir.

İngiltere bu yıl içinde seçimlerini yapacaktır. Onun için şu sıralarda İngilterede, İngiliz demokrasisinin zayıf ve kuvvetli tarafları tartışma konusudur ve sistemin nasıl daha verimli tarzda işleyebileceği hususunda kafa yorulmaktadır. Üzerinde ittifak edilen bir husus, dar bölgeli ekseriyet sistemiyle dahi artık şahsiyetlere değil partilere oy verildiğidir. Meşhur derginin kanaati şudur:

"Gerçi seçim sistemi, zahiren, bir takım şahsiyetlerin milletvekili veya mahalli temsilci olarak seçilmeleri şeklidir. Ama aslında, artık bu, memleketin ikisi büyük, biri yarım büyük siyasi partileri arasında milletin temayülünü gösteren bir mekanizmadır. Bugün, eğer tuttukları parti bir domuzu aday gösterse seçmenlerin yüzde 99'unun ona oy vereceğini söylemek acı bir latife değildir. Seçim istatistiklerini inceleyen mütehassıslar sözüm ona popüler sayılan bâr aday ile popüler sayılmayan bir aday arasındaki farkın yüzde bir nisbetini nadiren geçtiğini tesbit etmişlerdir. İyi bir vatandaşın partiler arasında daha dikkatli bir seçim yapması gerektiğini söylemek bir boş lâftır. Yüzde 99'umuz, sandık başıa gittiğimizde bir partiye oy vermeyi tercih etmekteyizdir ve bu bizim demokratik hakkımızdır."

Bugünün gerçeği budur. Böyle olmaması istenilebilir. aksi halin faydaları sayılıp dökülebilir, ama seçmenin İngilteredeki dar bölgeli ekseriyet sisteminde bile şahıslara değil partilere oy verdiği gerçeği değiştirilemez.

Hal böyle olunca, nisbi temsilin, milletin partiler arasındaki temayülünü daha iyi aksettireceğini görmemek imkânı yoktur. Beş senatörlü bir bölge düşününüz. Bu bölgenin seçmeni partilerin listesindeki Ahmetlere ve Mehmetlere oy vermediğine göre partilerin, aldıkları oylara göre Senatoda temsil edilmeleri daha uygun değil midir?

Bir memlekette parlemanter demokrasinin mi, yoksa prezidansiyel demokrasinin mi dana verimli olduğunun tartışılmasına diyecek hiç bir şey yoktur. Parlemanter demokrasilerin bugün, verimlilik unsurunu arttırmak için bir takım tedbirler almakta oldukları doğrudur. Ama bu tedbirler daha ziyade oyların çok dağılması yerine büyük kümeleşmeler halinde toplanmasını sağlama istikametindedir. Yoksa, oyların partilere verildiği bir dünyada ekseriyet sisteminin en iptidaisi olan listeli ekseriyet sistemiyle en büyük nisbetteki oyların bütün öteki oyları silmesine çalışan bir demokratik toplum yoktur. Bunun bir parti hegemonyasına memleketleri götürdüğü artık tecrübeyle sabit hale gelmiştir.

AP memleket siyasi konjonktürünü kendine göre bir açıdan gördüğü için bugün böyle antika bir tezi savunuyor. Ama hadiselere daha geniş açıdan bakılırsa kazın ayağının öyle olmadığını hemen farketmek kaabildir. Şimdi karşı koyduğa sisteme bir yakın istikbalde en ziyade AP dua ederse hiç şaşmamak lâzımdır.

15 Ekim 1961 Milletvekili Seçimleri

İLLER	AF	CHP	CKMP	MP	YTP	BAĞ
Ağrı	7.411	21.759	23.094		14.974	
Amasya	55.548	39.940	7.469			—.
Antalya	90.614	51.952	5.560			
Artvin	30.197	29.158	6.563			
Balıkesir	167.088	101.784	11.933	4.670		
Bitlis	—	11.496	8.310		17.465	
Burdur	24.600	29.595	—		13.595	
Çanakkale	43.730	49.304	13.942		33.720	
Erzincan	3.893	39.438	1.648		36.033	374
Erzurum	13.748	53.008	35.262		85.463	1.314
Hakkâri	667	8.846			5.426	6.491
Hatay	31.588	54.279	5.145		49.697	4.920
İstanbul	296.568	270.920	87.696		23.473	31.216
İsparta	46.155	30.357			13.886	—
Kars	38.115	83.806	—		53.365	
Kütahya	50.156	40.177	53.155		3.237	—
Mardin		50.734	25.622		40.927	—
Muş	10.779	16.530	2.274		23.162	—
Rize	47.315	27.994	11.984		1.348	
Samsun	141.387	89.220	12.068			
Siirt	—	33.576			35.879	938
Tokat	26.567	63.617	9.513		66.901	—
Van	5.085	20.963	13.757		14.428	—
Yozgat	17.614	47.186	63.825		14.544	1.283

bilir ve eğer ileri sürdüğü meselelerde haklı ise oylama bu görüşün lehine tecelli ederdi. Dayanamıyarak Genel Başkan yardımcısına - Faruk Sükan Parlâmentoda itidal unsuru olarak tanınan bir milletvekilidir ve sık sık sivri davranışlara karşı olduğunu ifade eder- sordu :

"— Peki bu sabotaj değil midir?"

Sükanın bu soruya verdiği cevap şu oldu:

"— Değildir. Obstrüksiyon siyasi parti gruplarının en tabii haklarıdır."

Sükanın bu sözleri üzerinden henüz bir kaç saat geçmişti ki, dört partinin imzalarıyla bir -bildiri yayınlandı Bildiride Millet Meclisinin birlik ve kardeşlik havası içinde çalışmasını sağlamak amacıyla Başkan Vekillerinin bazı esaslarda mutabakata vardıkları açıklanıyordu.

Bildiriye göre mutabakata , varılan esaslardan biri Millet Meclisinin Anayasa ve içtüzük hükümlerine göre a-

Senato seçimlerinin yapılacağı bölgeler

henk içinde devamlı olarak çalışmasını temin etmektir. Bildirinin 3, maddesinde ise, bu birlik ve kardeşlik havasını bozacak her türlü davranışın önleneceği belirtilmektedir. Meselenin eğlenceli yönü, Sükanın sözleriyle en ufak bir ilgisi dahi olmayan bu esasların AP Grup Başkan Vekili Ali Naili Erdemin imzasını taşımasıdır.

Gerçi Sükanın sözleri doğrudan doğruya AP nin Senato Grubu ile ilgilidir ama madalyonun diğer yüzündeki gerçek de. bir siyasî partinin Millet Meclisinde başka. Senatoda başka politika güdemiyeceğidir. Bu, en iyimser bir deyimle hafifliktir. Oysa Sükanın sözlerinden çıkan mâna açıktır. Partinin yöneticileri Millet Meclisinde ahenk ve birlik içinde çalışmayı prensip olarak kabul ederlerken. Senatoda bunun tamamen aksi olan bir tutumun plânlarına hazırlamaktadırlar.

17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Seçimleri

İLLER	AP	CHP	CKMP	MP	YTP	TİP	BAĞ
Ağrı	20.538	14.450	6.279	3.778	1.816	—	
Amasya	46.979	42.688		—	—	—	• 2.176
Antalya	75.704	49.402	3.660		—	—	4.878
Artvin	31.034	27.637	—	—	—	—	4.505
Balıkesir	155.662	94.845	—	1.634	—	—	—
Bitlis	—	10.490		—	13.116	—	10.946
Bordur	31.919	27.730	—	. —	—	—	—
Çanakkale	82.121	44.863	—	—	—	—	—
Erzincan	27.128	38.883		—	2.924	—	—
Erzurum	74.578	54.000	16.399	5.438	14.638		16.962
Hakkâri	496	12.461	1.086	—	6.661	—	2.242
Hatay	60.731	56.053	—		11.161	—	—
İstanbul	219.065	174.181	26.339	30.389	21.157	14.675	18.657
İsparta	44.578	32.259	—	—	3.869	—	6.007
Kars	59.986	71.327		—	32.912	—	20.269
Kütahya	79.541	49.507	7:556	8.029		—	—
Mardin	5.051	47.772	8.718	—	35.623	—	14.617
Muş	10.116	14.701	988	7.106	10.799	—	—
Rize	32.256	26.678	7.527	7.381	—	-	2.600
Samsun	131.456	88.276	—	13.441	—	—	—
Siirt	7.404	34.567	—	—	20.326	—'	14.161
Tokat	45.225	63.177	—	—	38.075	—	15.102
Van	9.573	38.651		20.391	—		3.679
Yozgat	52.165	50.806	17.639	20.324	—	—	3.274

Karayar Köprüsü

AP nin seçim işlerini yöneten Genel Başkan Yardımcısı Faruk Sükanın hazırlamış olduğu bir tahmin cetveline göre 7 Haziranda yapılacak cilan Senato seçimlerinde ekseriyet sistemi uygulandığı takdirde C grubunda **AP** 36. CHP 14 ve YTP de 1 senatör **çıka**racaktır. 1961 genel seçimleri ve 1963 il genel meclisi seçimlerinde elde edilen rakamlara dayanılarak yapılan bu tahmin cetveline göre, ekseriyet sistemi sayesinde C grubunda. AP nin senatör adedi 10 kişi artacak, CHP nin senatör sayısı aynı kalacak, YTP de ise 1 kişi azalacaktır. CKMP ve MP ise silinmektedir.

Öte yandan Zihni Betilin teklifi kanunlaştığı takdirde gene AP ye göre AP nin bu gruptaki senatör adedi çok küçük bir değişiklikle 27 olacak CHP ise 8 kişilik bir artışla 22 senatör çıkarabilecektir. Her iki halde de YTP nin senatör çıkarma şansında bir değişiklik olmamaktadır. İşte haftalardır devam eden obstrüksiyonlar ve kavgaların gerçek sebebi budur. Satıhtaki sloganların yanı sıra, asıl mesele oy endişesidir. AP iktidar hummasına tutulmuştur.

AP yöneticileri Senatodaki görüşmeler sırasında ellerinden geleni yapacaklar ve her ne şekilde olursa olsun Betilin teklifinin kanunlaşmasını önlemeye çalışacaklardır. Bu konuda obstrüksiyon yapılması için haftanın başlarında Salı sabahı toplanan AP Senato Grupunda bir karar daha alınmıştır.

Senato Adalet Komisyonunda AP li üyeler daha fazladır ve tahminlere göre obstrüksiyonun ilk safhası burada uygulanacak, teklifin genel kurula sunulması mümkün olduğu kadar geciktirilecektir. İkinci safhada ise AP li senatörler oy kullanmıyarak obstrüksiyonu devam ettireceklerdir. Ancak bu arada AP yöneticilerini Anayasanın 92. maddesi fazlasıyla düşündürmektedir.

Bu maddeye göre Cumhuriyet Senatosuna gönderilen bir metnin. Millet Meclisi veya komisyonlardaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlanması gerekmektedir ki en kötümser bir tahminle dahi bu süre iki aydan azdır. Bu Sebeple AP liler önce oylamalara katılmayarak obstrüksiyon yapacaklar ve seçimlere az bir süre kala teklifin reddi için uğraşacaklardır. İşte iki kamp arasındaki asıl mücadele bu sırada ateşlenecek ve daha disiplinli olan taraf oylamada kazanacaktır.

Senatoda kanunun geçmesi,. CHP nin yanı sıra biraz da Tabiî Senatörlere ve diğer küçük partilerin senatörlerine bağlıdır. Ancak şahsi menfaatlerin de rol oynaması sebebiyle sağlam bir cephenin kurulabileceğini şimdiden ileri sürmek imkânsızdır.. Nitekim CHP Grup Başkan Vekili Mehmet Hazer bu konu ile ilgili olarak

Transferlerden Sonraki Durum

Ağrı:	Veysi Yardımcı CKMP olarak seçilmiştir, bugün AP dir.
Amasya:	1 AP
Antalya:	2 AP.
Artvin:	1 CHP
Balıkesir:	4 AP dir, ama Başkan Aka seçim dışı olduğundan 3 yeni senatör seçilecek, dördüncü Aka A.P. olarak kalacaktır.
Bitlis:	1 CHP
Burdur:	1 CHP
Çanakkale:	2 CHP
Erzincan :	1 YTP
Erzurum:	3 YTP seçilmiştir ama bunların 2 tanesi bugün AP olmuştur.
Hakkari :	CHP'den seçilen Adil Türkoğlu ölmüştür.
Hatay :	1 CHP — 1 AP
Isparta :	Suat Seren AP olarak seçilmiştir, bugün CHP'dir.
İstanbul :	8 AP ve 2 CHP seçilmiştir, 2 AP'li Bağımsız olmuşlar CHP'den Şemseddin Günaltay Meclis açılmadan ölmüştür. Bugün 6 AP'dir. 1 CHP dir, 2 Bağımsızdır. 1 boştur.
Kars :	3 CHP
Kütahya :.	2 CKMP olarak seçilmiştir, l'i CHP olmuştur.
Mardin :	2 CHP
Muş:	İhsan Akpolat YTP olarak seçilmiştir, CHP olmuştur.
Rize :	1 AP
Samsun :	4 AP seçilmiştir, bunlardan Ali Fuat Başgil bir takım ırkçı çömezlerin âleti haline gelip dersini alınca korkmuş ve İsviçreye kaçmıştır. Bugünkü durum 3 AP ve 1 boştur.
Sürt:	1 AP
Tokat :	1 AP — 1 CHP
Van:	Tek senatör Faruk Işık bağımsızdır.
Yozgat:	2 CKMP seçilmiştir, 1 tanesi MP'ye geçmiştir.

kendisine sorulan bir soru üzerine:

"— Çok zor, ama çalışacağız" diyerek cevap vermiştir.

Bilinen, Tabii Senatörlerle Cumhurbaşkanı kontenjanından gelen senatörlerin nisbi temsil lehinde, kütle olarak oy kullanacakları, onlara YTP'den de hayli senatörün katılacağıdır.

Vergiler

Vergilerin durumu

Meclis oturumuna başkanlık eden Nurettin Ok :

«— Değiştirge önergesini oylarınıza sunuyorum» dedi.

Sonra sür'atle devam etti :

«— Kabul edenler? Etmeyenler? Değiştirge önergesi rededilmiştir. Altıncı maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler? Etmeyenler? Altıncı madde aynen kabul edilmiştir. Yedinci madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Yedinci madde üzerinde değiştirge önergesi?. Yok!... Konuşmak isteyen?... Yok! Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler? Etmeyenler? Madde aynen kabul edilmiştir...»

Vergi reform tasarılarının —araya Senato seçimlerinin nisbi usûlle yapılmasını isteyen kanun tasarısının görüşmelerinin , girmesinden sonra— Millet Meclisinde tekrar başlıyan görüşmelerinin ikinci günü saat 19 sıraları idi. Meclise sevkedilen sekiz vergi reform tasarısından en Önemlisi sayılan Gelir Vergisi Kanunundaki değişikliklerle ilgili tasarının maddeleri görüşülmekteydi. Birinci maddeden yedinci maddeye kadar gelinmiş ve. bu arada Hükümetin korktuğu, cinsten bir değişiklik yapılmamıştı...

Vergi reform tasarıları dört-beş günlük bir aradan sonra haftanın başında Pazartesi günü tekrar görüşülmeye bağlandı. İlk olarak Gelir Vergisi tasarısında değişiklikler yapan tasarı ele alındı. Pazartesi günü tasarının tümü üzerinde görüşmeler yapıldı. Bu arada, kibar adı «kendi kendini yetiştirmiş büyük zengin» olan malûm tiplerden CHP Erzincan Milletvekili, nakliyeci Zeynel Gündoğdu dikkati çeken bir konuşma yaptı ve şöyle dedi :

«— Memleketimizde son zamanlarda artan ve körüklenen sınıf mücadelesi ve sosyalizm cereyanları *ti»* mücadele etmenin şartı, gerekli iktisadî tedbirleri almaktır.»

Sonra, bu «İktisadi tedbirler» den neyi murad ettiğini de açıkladı. Bu, «bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler» sloganıma bizim parlak ekonomimize tatbikiydi! Tabii Gündoğdu, bütün hemcinsleri gibi, vergilerin açıklanmasının da ne kadar zararlı olacağını belirtmekten geri kalmadı. Bu konuşma, bu tipin **her** partide, bu arada CHP de de **bulun**duğunu gözlerin önüne serdi.

Nakliyeci Milletvekilinin konuşması tartışmaların bilhassa bu «açıklık» konusunda düğümleneceğini bir defa daha gösterdi.

Açıklıktan korkanlar

Bu açıklığı en ziyade dikkatle ve tabii «Canım, şahsen benim bir endişem yok» diye söze başlayarak tenkit edenler en ziyade bunun banka kredilerine tesir edeceğini itirazlarının delili olarak ileri sürmektedirler.

Vergilerin açıklanması şeklindeki tedbir gerçekten banka kredilerine tesir edecektir. Bugünkü düzende vergi vermeyi kendine yediremeyen tüccarımız Maliyeye verdikleri gelir beyanlarım o derece düşük ve karamsar şekilde düzenlemektedirler ki kredi istedikleri bankalara bu beyan gösterilse, değil kredi almak, alay edilmek tehlikesi ile karşılaşabilirler. İşte bu mahzur, kurnaz tüccarımız tarafından bankalara gösterilen bliânçonun Maliyeye verilen beyanın tam tersine, son derece iyimser ve parlak olarak düzenlenmesiyle halledilivermiştir. Bu bakımdan, vergilerin açıklanmasının banka kredilerine tesir edeceğini egeceğini Gündoduğu haklıdır. Vergiler açıklanır, vergi kaçırmak için düşük gelir veya zarar göstermek yoluna gidilirse bunu rahatça, tesbit edebilecek plan bankalardan tüccar kredi alamıyacaktır. Fakat tüccar, namuslu yolu tutar, kârını, Maliyeye yereceği beyanda gösterir ve vergisini öderse, bankadan kredi alabilecektir.

Düşünü söylerken».,

Passartesi günü, Gelir Vergisini değiştiren tasarının tümü üzerinde aleyhte konuşan AP Antalya Milletvekili İhsan Ataöv ise :

«— Biz öyle bir yol bulalım ki, bu vergiyi kaçıralım!» dedi.

Bu söz CHP sıralarında, basın ve dinleyici localarında büyük bir hayret ve irkilme yarattı. Kulaklar hassaslaştı. Yoksa AP, yüreğindekini açık açık söylemeye mi karar vermişti? Fakat ümitler boşa çıktı. Bu, sadece bir dil sürçmesi idi. Ataöv düzeltti :

«— Pardon, bu verginin kaçırılmasını önleyelim..

Ataöv konuşmasında bir de ilginç çare ileri sürdü: Ataöve göre. devlet dairelerinde memurların ellerini yıkadıktan sonra kurulanmak için kullandılkarı pelûr kâğıtların ziyanı önlense, meselâ akar-

vakit zamlarına ihtiyaç kalmıyacaktı!... Yani tasarruf her şeyi hallederdi, vergi almaya lüzum yoktu!..

Salı günü, Gelir Vergisi ile ilgili tasarının maddelerine geçildi. Toplantıya CHP lilerle Bağımsızlar tam kadro gelmişlerdi. Görüşmelerin başlangıcında AP de salonda inatla tam kadro oturuyor, mücadeleye, kararlı görünüyordu. Gelir Vergisinin ziraate de uygulanmasını?» küçük çiftçi muaflığının sınırını tesbit eden birinci maddenin görüşülmesinde muhalefet partileri tarafından 20 kadar değiştirge önergesi verildi. Ancak İnönü, Meclis salonunun CHP kulisine çıkış tarafındaki komisyon sıralarına bir bekçi gibi oturmuş, Başbakan Yardımcısı Kemal Satır da Bağımsızların önünde yer almıştı. Bu yüzden CHP ve Bağımsızların firesiz katıldıkları oylamalarda bu önergeler kolaylıkla reddedildi. Daha sonraki maddelerde ise AP'nin mücadele azminin kırıldığı farkedildi. YTP genellikle. Komisyondan gelen madde metinlerini destekliyor, CKMP ise verdiği değiştirge önergelerinin dışında zorluk çıkarmıyordu. Böylece, Salı günü herhangi bir değişiklik yapılmadan yedinci maddeye kadar gelindi. Bu arada dikkati çeken bir husus, AP nin obstrüksiyon yaparak veya açık oylama isteyerek görüşmeleri geciktirmek gibi yollara başvurmaması oldu.

Son birkaç gündür AP de, Hükümetin çalışmalarını baltalamak konusunda bir gevşeme sezilmektedir. Vergi tasarılarının görüşülmesinde de durum böyledir. Bu husus Parlâmento kulislerinde çeşitli esprilere yol açmıştır. Mesela Maliye Bakanı Ferit Melenin, birkaç gün önce AP nin hayali Maliye Bakanı ve Vergi Sözcüsü İhsan Gürsana koridorda şu soruyu sorduğu bu meyanda anlatılmaktadır :

«— İhsan, siz vergi reform tasarılarını baltalayarak bütçe açığımızı kapatmamızı önlemek istiyorsunuz. Peki, sizin bu tutumunuz yüzünden ordunun parasını ödeyemezsek, ne olacak?»

Gürsanın bu soruya cevap vermediği, bir miktar sarardığı ve bu olaydan birkaç gün sonra da bir CHP liye samimiyet edası içinde şöyle dediği rivayet olunmaktadır :

"— Aslında Hükümet, vergi ta--arıları konusunda doğru yoldadır:."

Hikâyeye göre, CHP linin :

«— Peki öyleyse, ne diye tasarıların her noktasını tenkit ediyorsunuz?» sorusunu da Gürsan şöyle cevaplandırmıştır;

«— Ne yaparsın, parti vazifesi...»

Çok şükür ki Türkiyedeki bütün partilerin «vazife» yi AP gibi anlamadıkları ortaya çıkmıştır. Meselâ YTP nin vergi sözcüsü Mehmet İzmen, AKİS muhabiri ile yaptığı görüşmede :

«— Biz vergi kanunlarına topyekûn karşı değiliz. Bütçe açığının kapatılması bakımından bunları gerekli görüyoruz. İçlerinde reforma taallûk eden hususlar da vardır. Biz tasarılar üzerinde sadece görüşlerimize uygun bazı değişiklikler yapmak istiyoruz» demiştir.

İzmen, Partisinin, vergilerin açıklanmasına, gümrük resimlerindeki değişikliklere, akaryakıt zamlarına, bina ve arazi vergilerindeki değişikliklere prensip olarak karşı olmadığını, görüşmeler sırasında sadece gider beyanı ile ilgili müeyyidelerin yumuşatılmasını, zirai kazançların vergilendirilmesinde dönüm başına asgari mükellefiyet konulmamasını isteyeceğini, Gelir Vergisi ve usûl kanununda bazı değişiklikler istemekle yetineceğini söylemiş, tasarının akibeti ile ilgili tahinin sorulduğunda da :

«— Geçecek, gelecek. Bunlar bütçenin finansmanı için zaruridirler. Uzun boylu hırpalanmadan ge--ecekleri kanaatindeyim» demiştir.

Tabii ki bütün YTP lilerin İzmen gibi konuşacaklarını sanmak da fazla iyimserlikten başka bir şey olmayacaktır. Meselâ Salı günü yapılan görüşmeler sırasında YTP Milletvekili Zeyyad Kocamemi kürsüye gelmiş, bir yabancı uzmanın —kim olduğu belli değil— «Sizin çiftçiniz vergi verecek duruma gelmemiş» dediğini nalkederek, ziraî gelirlerin vergilendirilmesinin aleyhinde konuşmuştur. Zeyyad Kocamemi bir büyük, çiftçidir.

Bağımsızlardan Cevdet Perin, İcra İflâs Kanununun görüşülmesi sırasında buna benzer olaylar yüzünden kendini tutamıyarak, Parlâmento kulisinde bir grup gazeteciye şöyle dedi :

«— Yahu, bunlar mebusluk değil avukatlık yapıyorlar. Her değiştirge önergesinin altında bir tüccara verilmiş bir sözün yattığına şüpheniz olmasın.»

Maliye Bakanı Melen konuşuyor

İşleri *tıkırında görünüyor*

KULAĞA KÜPE

Ne var bunda ?

Nisbi temsilin ekseriyet sisteminden daha âdil olduğunda herkes müttefik. AP'liler bile bunu inkâr edemiyorlar. Ama, ağızlarda da bir sual:

"— Nisbi temsil işlerine yaramasaydı, CHP'liler bunu getirirler miydi?"

Peki, ya öteki sualin cevabı ne :

"— Nisbi temsil *canlarını yakmasaydı. AP'liler* buna *itiraz ederler miydi?*

İyimser Melen

Maliye Bakanı Ferit Melen dört-beş saatlik Meclis çalışmasına rağmen hayli dinç neşeli idi. Bir yandan Meclis koridorunu büyük ve seri adımlarla arşınlıyor, bir yandan AKİS muhabirinin sorularını cevaplandırıyordu.

"— Beyfendi tasarıların kabul edilmesi gecikirse ne gibi mahsurlar ortaya, çıkar?»

«— Gecikme, gümrük resimleri ile akaryakıt nisbet artışlarında her ay için yüzde 12 lik bir zarar verir. Bunun dışında Gelir Vergisi mükelleflerinden bir yeni beyan daha istemek zorunda kalacağız. Çünkü beyanın verilme mühleti 31 Mart'ta dolmuş ve yeni beyan istemek zarureti ortaya çıkmıştır. Ben bu vergilerden 800 milyon gelir umuyorum. Görünüşe bakılırsa, yapılacak değişiklikler sonucunda 200 milyonluk, bir eksikle bunlar Meclisten geçecek. Fakat vergilerin açıklanacağı haberleri yüzünden Gelir Vergisi mükelleflerinin beyannamelerinde yüksek gelir gösterdiklerini tesbit etmiş bulunuyoruz. Bu çok önemlidir. Hattâ Mecliste yapılacak değişikliklerle gelirden vereceğimiz fireyi bu şekilde kapatmak bile mümkündür. Üstatik, herkes emin olabilir ki bu gibi beyannameler görülmemiş nisbette kontrol edilecek ve vergi kaçırmış olanların canı fena halde, hiç unutamayacakları şekilde yakılacaktır.»

Melen ayrıca, vergilerin çok fazla gecikmesinin Konsorsiyumdan alınacak yardıma da menfi tesir yapacağını bildirdi. Konsorsiyum toplantısının Marttan Nisan ayına alındığını, ancak toplantı bağladığında vergi konusunda büyük hassasiyet gösteren Konsorsiyum üyelerinin, vergi tasarılarının hiç olmazsa Meclisten geçtiğini görürlerse tatmin olunacaklarını izah etti.

Tasarıların ne kadar lamanda çıkacağı hakkındaki tahminini soran gazeteciye, bu hafta sonuna kadar Meclisten. 20 Nisana kadar da Senatodan çıkabileceğini ifade eden Melen, en son şöyle, dedi :

«— Tasarılar dejenere edilmezse, bir miktar gecikme uzun boylu tahribat yaratmıyacaktır,»

Bu satırların yazıldığı ana kadar devam eden görüşmelere bakılırsa, vergi tasarıları Melenin bahsettiği dejenerasyona da pek yaramıyaçaktır.

Buna mukabil bir iş adamının delikli demirden şikâyetçi bir Köroğlu edasıyla bu hafta söylediği bir söz Başkentte tekrarlanıp durmaktadır:

"— Reform çıktı, ticaret bozuldu!"

C.H.P.

Senato seçimlerine **doğru**

Haftanın başında Salı gecesi, saat 10 sıralarında toplanan C.H.P. Merkez İdare Kurulu, önümüzdeki devrenin en önemli konusu üzerinde görüşmelere ve çalışmalara başladı. Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden Zeki Baltacıoğlu pürtolaş İstanbuldan dönmüş ve bu toplantıya katılmıştı Baltacıoğlunun acelesi boşuna değildi, Merkez Yönetim Kurulu, bu toplantıda, 7 Haziranda yapılacak olan Senato ara seçimleriyle ilgili hazırlıkları görüşmeye bağlıyacaktı ve seçimler konusunda Merkez Yönetim Kurulu kendisini görevlendirmişti.

7 Haziran 1064 Pazar günü 26 ilde —Eskişehir ve Çorumdaki boş senatörlükler de doldurulacaktır- nisbî usulle yapılacak olan Senato ara seçimleri CHP. için büyük önem taşımaktadır. Çünkü bugün CHP, 1049 yılından bu yana ilk defa, iktidarın bütün sorumluluğunu sırtında taşıyarak bir seçime girmektedir- Bu iktidarın politikası ise, «reform» dur. Türkiye seçmeninin reform politikasına kullanacağı oyun rengi. hem reform fikrinin, hem de CHP' nin kaderini tayin edecektir. Hattâ 7 Haziran seçimlerini 1965 yılında yapılacak Millet Meclisi Genel seçimleri için bir ölçü. kabul edenler ve bu bakımdan Senato ara seçimlerinin Türkiye rejiminin geleceği için de bir istikamet çizeceğini söyleyenler, artık bu fikirlerinde yalnız kalmamaktadırlar.

Bu şekilde düşünenler, CHP. Merkez yöneticilerinin ve teşkilatının, konuyu sadece 50 senatörün seçilmesini çok aşan anlamı ve önemi ile ele almalarını arzu etmekte, seçim mücadelelerinde beceriksizliği adet haline getiren eski partinin şöyle bir silkinip, dinamik bir hamle yapmasını istemektedirler.

CHP'lilerin gönüllerinde yatan bu hamleyi gerçekleştirebilir ümidi ile Genel Sekreter yardımcılığına getirilen Prof. Turhan Feyzioğlu bu hafta -

«— CHP, bu seçimlere hasırlanmak için kuranın çekilmesini beklememiştir» dedi.

Seçim hazırlıklarına ne zaman başlanacağım sormuş olan AKİS muhabirini bir an süzdü ve sözüne devam etti :

— 7 ilâ 9 Şubat tarihleri arasında yapılan iller toplantısında seçim ve propaganda konularında aksayan noktalarda alınması gerekli tedbirler ve en verimli çalışma usullerinin hangileri olduğu konusunda incelemeler yapılmıştır. Önümüzdeki günlerde ve teşkilâtınızın Senato seçimlerinde dikkat edeceği hususlar, kur'a isabet eden illere bildirilecektir».

Görüşme, CHP Genel Merkezinin ikinci katındaki Genel Sekreter odasında yapılıyordu. Genel Sekreterin masasına göre sağ taraftaki duvarı boydan boya bir Türkiye haritası kaplamaktaydı. Gözlerini hu ha-

CH.P, Merkez Yönetim **Kurulu ç**alışıyor

ritaya diken ve daha çok Ege illeri üzerinde duran Feyzioğlu, ansızın Genel Merkez Basın sözcüsü Nedim Tekine döndü ve konuşmaya başladı :

«— Döviz ve broşürleri de hazırladık. Yakında teşkilâta göndereceğiz. Onlar sende galiba, Nedim? Bir aksaklık var mı?»

Basın sözcüsünün cevabı :

«— Aksaklık yok efendim» oldu.

Bir de seçmene anlatılabilirse..

AKİS muhabiri bu defa, Genel Sekreter Yardımcısına, Senato ara seçimlerinde CHP propagandasının neye dayandırılacağını sordu. Hazırlıklı olduğu anlaşılan Feyzioğlu, derhal anlatmaya başladı :

«— CHP, sözünü tutmuş olan partidir. İktidar devrinde de sözünde durmuştur. 1961 seçimlerinden bu yana seçen iki buçuk yılda Türkiyede rejim iktisadi düzen ve sosyal haklar konusunda büyük hamleler yapılmıştır.

Rejim konusunda hâkim teminatı, toplantı hürriyeti, idarî kaza murakabesinin tam olarak sağlanması için gerekli kanunlar çıkarılmıştır. Radyonun tarafsızlığı ve muhtariyeti ile ilgili kanun Meclisten geçirilmiştir. Meclis Başkanlık Divanlarının tarafsızlığı gerçekleştirilmiş, Anayasa Mahkemesi kurulmuş ve işlemeye başlamış, ispat hakkı sağlanmıştır, CHP olarak onbeş yıl mücadele ettiğimiz konuları geride bıraktık.

İkibuçuk yılda Türkiyede planlı ve ciddi iktisadî kalkınma, fikri büyük mesafe kazandı. Plân Usûl Kanunu yapıldı. Plânın kendisi tamamlandı. Meclislerden geçti, 1963 - 64 programları hazırlanıp yürürlüğe konuldu.

Plânla doğrudan doğruya ilgili olan İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu, Devlet Yatırım Bankası kurulması, özel sektöre yatırım kredisi verecek yeni müeseseler teşkilini sağlıyan kanunlar ve vergi reformunun ilk devri gerçekleştirildi. Büyük ziraatçiden gelir vergisi alınması gibi önemli reformcu adımlar atıldı.

CHP, sosyal haklar konusunda da sözünde duran parti vasfını kazanmıştır. Hür sendikacılığı teminat altına alan kanun ile grev ve toplu sözleşme haklarını gerçekleştiren kanun çıkarılmıştır. İşçi meskenlerine ve işçi sağlığına önem verilmiştir. Devlet sektöründe işçinin idareye iştiraki temin edilmiştir.

Bunlardan başka, öğretmenlerin ek ders ücretleri sağlanmış, gecekonduculara —ilk defa olarak— 1963 te 25 milyon, 1964 te 35 milyon lira olmak üzere devlet bütçesinden ödenek ayrılmıştır.

Turhan Feyzioğlu
İmtihan kapısının eşiğinde

Sözlerinin son kısmını, odayı seri adımlarla arşınlıyarak tamamlıyan Feyzioğlu, AKİS muhabirinin kafasında bir sorunun düğümlenmeğe başladığını sezmişti, derhal o noktaya geldi :

«— Bunların hepsini anlatmıya çalışacağız!».

Muhabirin «Nasıl?» sorusunu da hiç beklemeden cevaplandırdı :

«— CHP teşkilâtını, en ücra köşesine kadar, bu fikirlerin savunucusu haline getirerek uzun zaman muhalefette kalan bir teşkilatı iktidara alıştırmak zordur. CHP teşkilâtını içe dönük halden dışa dönük hale getirmek gerekmektedir. Bu fikirleri, CHP teşkilâtını iç meseleleriyle uğraşmaktan vazgeçirip, dış engellerle, meselâ gericilikle, 27 Mayıs düşmanlığı ile mücadele eder hale getirmekle yaymak istiyoruz.»

Partiyi bekleyen işler

Bu sırada CHP Merkez idare Kurulu üyelerinden Süreyya Koç odaya girmiş ve Feyzioğlunun sözlerinin son kısmını büyük bir ilgiyle dinlemişti. Genel Sekreter Yardımcısı, Süreyya Koça döndü ve:

«— Bugünlerde inşallah Şahin de hayırlı haberi açıklayıverir!» dedi.

Gazeteci, pek açık olmayan, bu sözün altında yatan manâyı inmişti. Şahin. Tarım Bakanı Turan Şahindi. "Hayırlı haber" ise. Toprak Reformu tasarısının Hükümete şevki haberi idi.

Gerçekten Senato ara seçimlerinden önce Toprak Reformu tasarısının Hükümetten geçirilerek Meclise sevkedlimesi, en hafif deyimle, «elzem» dir. Bir takım hamleler, ve çalışmalar içinde bulunan CHP nin bunun meyvalarından seçimlerde faydalanması hiç bir zaman oy istismarcılığı olarak kabul edilmemeli, hattâ bu şekilde hareket etmemekte ısrar etmesi safdillik ve romantiklik olarak görülmelidir. .

Bir başka mesele de, Senato ara seçimlerinin bünyesinden ortaya çıkan bir özelliktir ki, bertaraf edilmezse, seçim şansına oldukça büyük nisbette etki yapacaktır. Senato ara seçimlerinde sadece 50 senatör seçileceğinden, bir partinin herhangi bir seçim bölgesinde mahalli seçimlerdeki faal kadro sayısı ile mücadele etmesi imkânsızdır. Mahalli seçimlerde gelinebilecek çok sandalye —muhtarlık, belediye meclisi üyeliği, İl Genel Meclisi Üyeliği, Belediye Başkanlığı gibi— olduğundan, buna uygun oranda aday da fiilen partilerin seçim mücadelesine katılmışlardır. Oysa Senato ara seçimlerinde bir ilde 3-5 senatör seçilecek ve Parti Genel Merkezleri olağanüstü tedbirler almazlarsa sadece bu üç beş senatörlüğe aday olan birkaç kişi seçim mücadelesine katılacaktır. Bu yüzden CHP Genel Merkezinin, seçim yapılacak bölgelerde mücadeleye katılacak CHP lilerin sayısını yükseltmek için maddi ve mânevi imkânlarını seferber etmesi gerekmektedir.

Senatoda çekilen kur'ada kaybedenlerden CHP Kars Senatörü Turgut Göle, bu meseleyi şöyle ifade etti :

«— Bu seçimler zor ve pahalı seçimlerdir. Adaylar genel seçimlere göre kat kat fazla para harcamağa, mecbur kalacaklardır. Jipleri kendi paraları ile tutacaklar, broşürleri kendi paraları ile bastıracaklar, toplantıları- aşağı yukarı kendi gayretleriyle tertipliyeceklerdir.»

CHP Genel Merkezinin bu konuda çok ciddi tedbirler alması, sadece zenginlerin, ya da zenginlerin adamlarının senatör olmasını doğurabilecek gayri âdil ve fırsat eşitliğine uymayan bir durumun ortaya çıkmasını önlemesi gerekmektedir.

Bunun dışında, Gölenin tarif ettiği aday tipinin AP. den daha yaygın olduğu, onların daha "yırtık» bulunduğu, halkla teması daha kolay sağladığı, «kaynak» temininde de kolaylıklara mazhar olduğu —her mahalledeki 15 DP. milyoneri— CHP liler tarafından hep hatırda tutulmakta ve kampanya taktiği ona göre düzenlenmektedir.

S A N A Y İ

Ereğli

Yer demir, gök çelik

Ereğli Demir ve Çelik İşletmeleri Yönetim Kurulu Başkanı Daniş Koper mikrofona eğilerek, başkanlık kürsüsünden seslendi:

«— Şirket Yönetim Kuruluna Vehbi Koçu seçenler lütfen işaret buyursunlar.»

Altı köşeli salonu tıklım tıklım dolduran hissedarlardan 14 - 15 kişi ellerini havaya kaldırdı. Başkan hiç tereddüt etmeden Vehbi Koçun Yönetim Kuruluna seçilmiş olduğunu açıkladı. Ancak, delegeler bu işten hiç bir şey anlamamışlardı. Dudaklarını bükerek birbirlerine baktılar, gülümsediler. Nihayet içlerinden biri dayanamadı :

«— Başkanlık Divanından, diğer adayın da oya sunulmasını istiyorum" dedi.

Fakat, hissedarın ilk bakışta haklı gibi görünen bu isteğinin yerine getirilmesine imkân yoktu. Zira Koçla ilgili oylama tamamen bir formaliteden ibaretti. Nitekim Başkan bu hususu :

"— Vehbi Koçun 572 bin liralık oyu vardır. Bu sebeple zaten Yönetim Kuruluna seçilmiş bulunmaktadır» diyerek delegelere açıkladı.

Olay geçen haftanın ortalarında Perşembe sabahı Başkentte Kızılay Genel Merkezinin konferans salonunda geçti. O gün Ereğli Demir ve Çelik İşletmeleri T.A.Ş. nin yıllık Genel Kurul toplantısı vardı.

Toplantıda hissedarların üzerinde titizlikle durdukları başlıca mesele hisse senetleri oldu. Her söz alan önce Şirketin emin ellerde bulunduğundan ve tesislerin bir yıl gibi az bir süre içinde inanılmayacak kadar gelişmiş olduğundan söz ediyor, sonra da hisse senedi satışlarının yavaş gitmesinden ve temettü nisbetinden yakmıyordu. Toplantı, Türkiyede özellikle Anonim Şirketlere karşı duyulan allerjinin bu yeni teşebbüsle bir dereceye kadar da olsa giderilmiş olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Zira kollektivizmin karşısında liberal rejimin en büyük silâhını anonim şirketler teşkil etmekte ve böylece büyük işletmelere hisse • senetleri vasıtasıyla halkın da ortak edilmesi sağlanabilmektedir. Bu ise kapitalîst düzende sermayenin sadece belirli şahısların elinde toplandığı sloganının iflâsı demektir.

Gerçi Ereğli Demir ve Çelik İşletmelerinde bu husus tamamen gerçekleştirilememiş ve Koç gribi bazı büyük teşebbüsler hisse senetlerinin önemli bir kısmını ele geçirmişlerdir ama bu, Türkiye için sadece ileriye doğru atılmış bir adımdır. Gerek hisse senetlerine isabet eden temettülerin —bu temettü brüt olarak yüzde 6 ya ulaşmıştır— zamanında dağıtılması ve gerekse de demir çelik sanayiinin Türkiyede ekmek, su kadar vazgeçilmez bir istihlâk maddesi oluşu sebebiyle, hisse senetlerinin özel sektörde kolayca alıcı bulacağı tahmin edilmektedir.

Sermayesi 600 milyon lirayı bulacak olan Ereğli Demir ve Çelik işletmeleri için 1963 yılı, son derece yoğun bir çalışma yılı olmuş, genel montaj işlerinin yüzde 40,1 i, liman inşaatının yüzde 70'i tamamlanmış, baraj inşaatı, sosyal tesisler ve mesken inşaatları ise hızlandırılmıştır. Çalışmaların en önemli kısmını ise biran önce istihsale geçiş gayretleri teşkil etmektedir. İçinde bulunduğumuz yılın ikinci yarısında, yarı mamul malların işlenmesi ile tesisler kısmen de olsa faaliyete geçecektir, İşletmenin tam çalışmaya ancak 1965 yılının Mart ayında başlıyabileceği sanılmaktadır.

Yuvarlak demir işleyen Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarının yanı sıra bu yeni teşebbüs Türkiyenin. levha demir ihtiyacını karşılıyacaktır.

AKİSİN YAZI SERİSİ: 5

İzmirde yunan Vahşeti

Lloyd George Dörtler Konseyinin 21 Mayıs 1919 toplantısına Anadolu hakkında bir plânla geldi. Türkiyeden İzmir ve havalisi, Ermenistan adı verilen bölge ve İstanbul alınıyor, Anadolunun geri kalan kısmı bir türk devletinin idaresinde toplanarak bu devlet Amerika Birleşik Devletlerinin mandası altına veriliyordu.

Clemenceau, bu İngiliz plânına karşı hiddetini gizlemedi. Fransız Başbakanının o toplantıda söylediği şudur :

— Zannetmiştim ki size Musulu vermekle, bir tren hattının geçirilmesi için Suriyeden bir parça alınmasına ve Kilikyanın Ermenistana bağlanmasına razı olmakla bir takım avantajlara hâk kazanmış sayılacağım, Önce, Kuzey Anadoluda Fransaya bir manda verilmesini düşündünüz. Sonra, bütün Anadolu bize teklif edildi. Şimdi ise, Fransaya hiç bir şey verilmemektedir.

Bana öyle geliyor ki, bu sizin Lord Curzon ile yâptığınız görüşmelerin sonucudur. Lord Curzon Fransaya karşıdır. Fransadan Musulu alıyorsunuz, Kilikyayı veriyorsunuz, demiryolu geçireceğim diye Suriyenin bir parçasını alıyorsunuz ve ona bütün Anadoluyu vaad etmiş olduğunuz halde onu taksimin dışında tutuyorsunuz. Bu bana biraz fazla gibi geliyor. Halbuki Fransa bütün Avrupalılar arasında Türkiyede en büyük iktisadî ve mali menfaatlere sahip memlekettir. Niyetim size karşı italyanlarla bir komplo yapmak değildir. Ama umumî efkârın İtalyan tezinin yanında yer almasını ve size karşı ayaklanmasını da önleyemem."

Lloyd George buna şu cevabı vermiştir:

"— M. Clemenceau Fransanın Küçük Asyada, iktisadi bakımdan 1 numaralı" yere sahip bulunduğunu söylüyor. Dış ticaret bakımından birinci İngilteredir. Harpten önce ikinci Almanyaydı, Fransa bunların çok gerisinden, üçüncü olarak geliyordu. Doğu demiryollarında, ve Bağdat hattında fransız parası bulunduğu doğrudur. Ama bu hat, ister istemez değişik idareler altına konulacak toprakları katetmektedir.

Ben umumi menfaati düşünerek Anadolunun Amerika mandası altına konulması gerektiği kanaatine vardım. M. Clemenceau bu kararın Fransayı atlatmak için alındığını ileri sürüyor."

Burada, Amerika Cumhurbaşkanı Wilson müdahale etmiştir:

Evvelâ şunu söyleyeyim ki sizin teklif ettiğiniz görevi üzerine almak, Amerika için çok zor olacaktır. Amerikanın Anadoluda bir menfaati yoktur, oraya sermaye yatırmamıştır. Bize teklif ettiğiniz rolü ancak bir yük olarak ve amerikan umumi efkârının şiddetli mümanaatına rağmen kabul edebiliriz. Küçük Asyada biz hiç bir şey istemiyoruz. Amerika Ermenistan mandasını camamile insanî sebeplerden dolayı alacaktır. Amerikan umumî efkârı Ermenistanla ilgilidir. Dün Anadolunun bir

Yunanlıların, yaktığı Yenişehir Camii

Cemiyeti Akvam mandası altına konumlamasını, fakat sadece türk hükümetinin yanına ona maliye, iktisat ve emniyet kuvvetlerinin teşkilinde tavsiyelerde bulunacak mütehassıslar verilmesini teklif ettim. Borçlar konusunda Fransa zaten böyle bir duruma sahiptir. Kanaatimce diğer sahalarda da bu rol kendisine verilmelidir."

Görülüyor ki Anadolunun paylaşılmasında ingilizlerle fransızlar arasında ciddi fikir ayrılığı vardır ve Venizelosun her iki müttefike birden güvenmesi, dayanması İmkansızdır. Kurnaz giritli seçimini zaten önceden yapmıştır: Büyük Britanya.

İşte bu yüzdendir ki 15 Mayıs 1919'da İngiliz donan - masının himayesi altında yunan kuvvetleri İzmire çıkıp da görülmemiş bir mezalim yaptıklarında, bu vahşetin haberleri ingilizleri bile dehşete düşürünce Venizelos büyük bir tehlikeyle' karşı karşıya kaldığını anladı.

Venizelosun endişeleri

Venizelos"» yunan kuvvetlerinin İzmire çıkışından itibaren, Türkiyeyle barış andlaşmasının hemen imzalanmasını mütemadiyen bunun için, istemiş, bundan dolayı ısrar etmiştir. 1919'un Sonbaharı gelip de andlaşma hâlâ imzalanmayınca Londraya koşmuş ve Lloyd George'a gizli bir muhtıra vermiştir. 27 Ekim 1919 tarihîni taşıyan ve bugün açıklanmış bulunan bu gizli muhtırada giritli politikacı, hamisi Lloyd George'a şunları bildirmekteydi :

"Tarihin derslerini unutturmak ve Türkiyeyi, daha doğrusu Jön. Türkleri - zira teşkilâtları sayesinde bugün Türkiyede tek ciddi kuvveti onlar teşkil etmektedirlerhristiyan halkın köküne kibrit suyu ekmek işine devamda serbest bırakmak için Fransada bazı malî menfaat gruplarının sistematik gayretlerini görmek son derece üzücüdür. Fransız hükümetinsin başında M. Clemenceau - nun bulunması bu gayretlere karşı ciddi bir engeldir. Fakat M. Clemenceau seçimlerden sonra iktidarı bırakacağını bildirmiştir. Eğer çekilmesi türk meselesinin hat ünden önce vuku bulursa, bu meselenin hakşinas bir neticeye varmasını önleyecek ne gibi manilerin Pariste karşınıza çıkacağını tahmin ve tasavvur etmek imkânı yoktur."

Nitekim Clemenceau'nun yerini Millerand aldığında Millerand hakkındaki kanaatini Venizelos bir telgrafında şöyle ifade etmiştir:

Türkiyeyle müzakerelerimiz sırasında, Fransanın bizim menfaatlerimize karşı bir vaziyet alması tehlikesi vadır. Zira Fransa Başbakanı malî çevrelerin tesiri altındadır."

Venizelos bu endişelerinin temelindeki sebebin, İzmirin işgali sırasında yunanlıların yaptıkları mezalimin medenî memleketlerdeki akisleri, tepkileri olduğunu saklamamışlar. Nitekim Yunan Başbakanı 1919 Sonbaharında, Patisteyken, Atmadaki Bakanlarından Mihalakopulosa şöyle yazmaktadır -.

"Aziz meslekdaşım, Londraya Türkiyeyle barışın uzamasından dolayı üzgün ve İzmir Hadiseleri hakkındaki Tahkikat Komisyonunun dürüstlük dışı sistematik davdanışlarından dolayı endişeli gittim. Komisyonun bu ahlâksızca davranışı bazı önemli Paris çevrelerinin türkler lehindeki gittikçe artan gayretleriyle birleşince bizim İzmirdeki durumumuza karşı bir tertibe yol açacaktır diye korkuyordum. Londradan rahat dönüyorum. Lloyd Georgs Tahkikat Komisyonunun tulumunun bir rezalet olduğunu kabul etti ve gösterdiğim sabırdan dolayı hayran, bulunduğunu söyledi, beni kutladı. Küçük Asyaya yerleşmemiz bahsinde İngiltereye güvenebiliriz."

İngiliz Kabinesinde ihtilâf

Ancak, İngilterenin Lloyd George demek olmadığını Venizelos da biliyor ve Mihalakopulosa yazdığı iyimser satırlara rağmen İzmirdeki yunan vahşetinden sonra Yunanistanın Anadoludaki durumunun itirazlar çektiğini biliyordu.

Bir defa, bu hadise müslüman dünyada derin tepkilere yol açmıştı. Hindistanda sadece müslüman değil, hindu kütleler de heyecanla sarsılmışlardı. Anadoluda gelişen mukavemet hareketinin müstemlekeler halkı için bir emsal teşkil etmesinden İngiliz Kabinesinin bir çok üyesi ciddi şekilde endişe ediyordu. Bunların başında Harbiye müsteşarı olan Winston Churchill vardı. Churchill yunanlıların İzmire çıkışını, Türk İstiklâl Savaşının belli başlı bir sebebini teşkil ettiği mülahazasıyla daima tenkit etmiştir. (AKİS'in notu: İsmet İnönü AKİS'in 510. sayısına yazdığı notta bu görüşteki doğruluk payını teyit etmiştir). Bu tenkitler Millî Mücadele kuvvetlendikçe büsbütün artmıştır. Tıpkı Winston Churchill gibi İmparatorluk Genel Kurmay Başkanı ve Barış Konferansında ingiliz delegesi olan Feld Mareşal Sir Henry Wilson da yunanlıların İzmire çıkmalarının kesin olarak aleyhindeydi. Lloyd George bu itirazları, kendine göre şöyle izah etmektedir:

"— İstanbulu ve çanakkaleyi emniyet altına almamız lâzımdır. Bunu. Türkiyenin kudretini kesin olarak kırmadan yapmamız imkânı yoktur. Tabii askerler yunanlıların aleyhindedirler. Askerler hep yunanlıların aleyhinde olmuşlardır. Onlar türkleri desteklerler. Askerler kaşarlanmış birer Tori - Muhafazakâr - dirler. Türkleri savunmak Talilerin politikasıdır. Yunanlılardan Toriler nefret ederler. Torilerin dik âlâlarından olan Henry Wilson'un bizim İzmliri yunanlılara vermemizin bu kadar aleyhinde olmasının sebebi budur:"

" Lloyd George daha sonra yunanlılar hezimete uğradıklarında, İngilterede sadece kendisinin, Balfour'un ve Curzon'un yunanlılar lehinde olduklarını itiraf etmiştir. Ama bunu Curzon kabul etmemiş ve İzmirin yunanlılara verilmesinin Lloyd George ile Venizelosun müşterek eseri olduğunu bildirmiştir. Hattâ Lord Curzon şöyle demiştir:

"- Gerçek tarih yazıldığında, herkes şaşıp kalacaktır."

Her halde, Lloyd George'un görüşü İngilterenin tamamının görüşü değildi. Bunda, yunanlıların İzmire çıkıp mezalim yapmaları karşısında bilhassa Hindistanda beliren tepki büyük rol oynamıştır.

Hindistanın müracaatı

Gerçekten de 17 Mayıs 1919'da, İngiltere Hükümetinin Hindistan Müsteşarı E. S. Montagu'nün refakatinde hintli müslümanlardan bir heyet müslüman olmayan hintlilerle birlikte Parise gelmiş ve Dörtler Konseyinin karşısına çıkarak şikâyetlerini bildirmiştir. Yunanlıların İzmire çıkışlarından, iki gün sonra cereyan eden bu hadisede sadece müslüman hintliler değil, hindular ve hatta biz zat Montagu durumun vehameti konusunda Dörtlerin dikkatini çekmişlerdir.

O gün Montagu'nün söylediği şudur:

"— Bu, dünya barışı için bir ciddi tehlikedir. Birkaç gün önce Taşkentte bolşevikler tarafından esir edilmiş ve heyecanlı bir seyahatten sonra Avrupaya dönmüş bir amerikalıyla karşılaştım. Mütarekeden beri müslümanların Müttefiklere karşı davranıştan dikkatini çekmiş. Müslümanlar arasındaki inancın, Barış Konferansının İslamiyet aleyhinde vaziyet aldığı inancı olduğunu söyledi.

Mısırda ve Afganistanda cereyan eden son hadiseleri

hatırlatmaya ihtiyaç hissetmiyorum. Pencapta, bolşevikler tarafından harekete geçirilen hintli tahrikçiler halkı isyana teşvik etmektedirler. Camiler, isyan tohumu saçan bu hindulara açılmıştır. Halbuki şimdiye kadar camilerin müslüman olmayan vaızlana açıldığı görülmemiştir.

Bu ruh haletinin sebebi İstanbulun âkibeti. Küçük Asyaya italyan ve yunan birliklerinin çıktığı hakkında dolaşan haberlerdir. Ayasofyanın cami olmaktan çıkarılıp yeniden kilise yapılacağı rivayetleridir. Bütün bunlar Dünya Harbinin en sonda İslamiyete karşı bir harp olduğu ve barışın müslümanların menfaatlerini haleldar-edeceği intibaını uyandırmıştır. (AKİS'in notu : Bu Montagu 1922 Martında Hindistandaki Kral Vekili Lord Reading'in İstanbulun tahliyesi ve kuvvetle türk taraftarı bir politikanın takip edilmesi gerektiği hakkındaki telgrafını Londrada, İngiliz Hükümetinin müsaadesi olmaksızın açıkladığından istifa etmek zorunda bırakılmıştır. Montagu de, Lord Beading'in tavsiye ettiği neviden bir politikaya taraftar bulunuyordu.)

Barış Konferansının önünde 17 Mayıs 1919'da Montagu'dan sonra Aftah Ahmet Han konuştu. Onun söylediği şudur :

"— Hindistan müslümanları müstakil kalmış son büyük müslüman devletli olan Türkiyenin mukadderatıyla yakından ilgilidirler. Bahis konusu olan sadece Halifenin değil, türk ırkının akibetidir.."

Arkadan Lord Sinha söz aldı:

"— Hint müslümanlarının miktarı 70 milyondur. Bu, bu büyük memleket nüfusunun beşte biridir. Hint müslümanları yarımadanın en cengâver İnsanlarıdır. Türkleri yenmeyi kaabil hale getiren orduların büyük kısmını onlar vermişlerdir..."

Bundan sonra konuşan. Edwin Montagu ile birlikte Hindistanı Barış Konferansında, temsil eden Bikaner Mihracesidir:

"— İslâm dininden olmayan hintliler de, müslüman vatandaşlarını desteklemektedirler. Burada, hint mihracelerinin bir temsilcisi olarak şunu belirtmek isterim ki bu mihracelerin birincisi bir müslümandır ve nüfuzunu Büyük Britanya İmparatoru ile Müttefikleri desteklemek için kullanmıştır."

Bikaner Mihracesinin bahsettiği 1 numaralı mihrace Haydarabat Nizamıdır. Hintlilerin 17 Mayıs 1919'daki bu çıkışları Barış Konferansında tesir uyandırmıştır. İki gün sonra bizzat Başkan. Wilson şöyle demiştir :

"— Bana öyle geliyor ki eğer müslüman eskerler Türkiyeyle Almanya arasındaki ittifakı bozmak için savaştıklarına inanmasalardı başka bir sebepten dolayı dünyada savaşmazlardı. Müslümanların yunanlılar üzerindeki hâkimiyetini ortadan kaldırmak istediğimizi biliyorlardı. Ama bir müslüman devletin istiklâlini yok etmek için. kendilerinden faydalandığımızdan şüphelenmeselerdi bunu asla kabul etmezlerdi."

Vendzelos, emrindeki müthiş propaganda mekanizmasını, yunanlıların İzmire çıkışı ile orada yaptıkları korkunç mezalimin dünya umumî efkârında, bilhassa ingiliz umumî efkârında yarattığı bu tepkiyi yok etmek için seferber hale getirmiştir.

İzmirde olup bitenler

Dörtler Konseyinin yunanlıların İzmire çıkmalarına müsaade vermesi başta Venizelos, bütün yunanlılar için bir bayram teşkil etmiştir (Bk. AKİS, Sayı: 507). Ama 15 ve 16 Mayıs .günleri yunan askerlerinin ve İzmirdeki rum halkın türklere yaptıkları mezalim Batıda duyulunca, gene başta Venizelos, yunanlıların fena halde keyifleri kaçtı. Vahşi davranışlar pişmiş aşa su katıyordu. Bu davranışlar öylesine açıkta cereyan etmişti ki bunlar inkâr etmenin de imkânı yoktu. Bir defa, yunanlıların, İzmire çıkışı haddi zatında bütün müslüman dünyasını, heyecana getirmişti. Buna bir de yunan vahşetine ait haber-

Yunanlıların öldürüp nehre attıkları türk cesetleri

Yunanlıların yaraladıkları bir türk : Mustafa Hilmi

ler eklenince bütün dünya hadisenin müsebbiplerini telinde birleşti.

İzmire çıkan yunan birliklerinin komutanları 15-16 Mayıs hadiselerini önce Venizelostan bile sakladılar. Venizelos olanları Parise gelen haberlerden öğrendi ve ok yaydan çıkmış olduğundan Mazarakis adlı bir albayı hadiseyi mahallinde tetkik etmek için İzmire yolladı. Mazarakisin Venizelosa verdiği raporla 15 Mayısta İzmire çıkan yunan kuvvetleri komutanının verdiği rapor arasındaki fark gerçeklerin Yunan Başbakanından gizlenmiş bulunduğunu açıkça göstermektedir. Yunan Dışişleri Bakanı Politis komutanın raporunu hemen Londradaki Yunan Elçisi Kaklamanosa göndermiş, o da bunu, elinde bulundurduğu Reuter Ajansı vasıtasıyla ve sanki gerçekler öyleymiş gibi yayınlatmıştır.

Raporda "karışıklıklar"ın bütün sorumluluğu türkelere yüklenmekte, yunanlıların hiç bir suçundan bahsedilmemekte, hele türk esirlerin öldürülmesi faslı ağıza, bile alınmamaktadır. Bildirildiğine göre türkler, yunanlılara saldırmışlar, yunanlılar da kendilerini savunarak "silahlı türk Asileri bertaraf etmişler"dir. (AKİS'in notu: Bu izah tarzıyla bugün Kıbrıstaki hadiselerin Makarios tarafından izah tarzı arasında tam bîr benzerlik bulunduğu gözden kaçmamaktadır.)

Fakat Albay Mazarakisin Venizelosa 28 Temmuz 1919'da, hadiseleri yerinde tetkik ettikten sonra verdiği rapor bambaşka gerçekleri gözler önüne sermektedir.

Yunanlılar İtiraf ediyorlar

Mazarakis de nihayet bir yunanlıdır ve kendi taraflarını hiç tutmamak elinden gelmemektedir. Nitekim bir tarafsız Tahkikat Komisyonu yunanlı albayın açıkladığı gerçeklerden de acıklı gerçekleri bulup ortaya çıkarmıştır. Ama Mazarakisin raporu gene de son derece ilgi çekicidir:

"Hiç bir şüpheye mahal yoktur ki türk askerleri ile türk halkı ve silâhsız esirler bilhassa işgalin birinci ve ikinci günü şiddet hareketlerine maruz bırakılmışlardır. Uzun süre, sadece silâhlı çatışmadan bahseden İzmirdeki yunan askeri makamları tarafından hiç bir tahkikat yapılmamış, hadiseler hakkında hiç bir ciddi rapor yazılmamıştır. Çatışmaların sebepleri hakkındaki bilgiler değişiktir, zira herkes suçu karşı tarafa atmaya çalışmaktadır. Bizce en doğru izah tarzı aşağıdaki izah tarzıdır: Bazı türk fanatikleri yunan ordusuna ateş açmışlardır. Bunun üzerine türklerin katliamına girişilmiştir. Birinci günkü ölü adedi teşhis edilmiş yüz ölüdür. Bunların 15-20'si yakalanmış ve rıhtıma götürülmüş esirlerdir."

Mazarakis türk esirlerin galeyana gelmiş rum halkı tarafından linç edilmiş olduklarını "linç" kelimesini Kutlanarak kabul etmekte, sadece ölü adedinin türkler ve yabancılar tarafından iddia edildiği gibi yüzlerce olmayıp sadece yüz olduğunu ileri sürmektedir, venizelosun tahkikat için gönderdiği yunanlı albay şunları ilâve etmektedir :

"15 Mayıs hadiseleri üzerine o gün 74 kişi tevkif edilip yargılanmıştır. Bunlardan üçü kurşuna dizilmeye, dört tanesi ebedî küreğe, iki tanesi küreğe, on iki tanesi asılmaya, ellilüç tanesi de hapis cezalarına çarptırılmıştır. Bunlardan 48 tanesi rum ve yunanlı, 13 tanesi türk, 12 tanesi ermeni, biri de yahudidir. Aynı sebepten dolayı balen hapiste olup yargılanmayı bekleyen ondan fazla kimse vardır."

Aynı zamanda yunan çıkartma tümeninin komutanı olan Albay Zafiryu hadiselerin başlıca sorumlusu olarak ve şiddet hareketlerini gizlediğinden dolayı komutanlıktan çekilip vekâlet emrine alınmış, iki yunan subayı da cezalandırılmıştır.

Bu hadise dünya gazetelerinde bir anda büyük yer almıştır. Buna karşı Venizelosun gayretlerini gelecek hafta göreceğiz.

KIBRIS OLAYLARI

Durum

Baltıktan Akdenize

(Kapaktaki arabulucu)

Senenin en az dokuz ayında sislerle kaplı, fırtınalı Baltık Denizinin İsveçle Finlandiya arasına düşen kesiminde, usta denizcilerin bile çekindikleri sarp kayalıklı bir dizi adalar vardır. Bunların çoğunda kuşlar bile zor barınırlar, içlerinden ancak birkaç tanesinde insan oturabilir, balıkçılık ve biraz da tarım yapabilir. Bununla beraber, Baltık Denizine kıyısı olan bütün devletler, hattâ İngiltere bile bu adaların durumuyla yakından ilgilenirler, günün birinde dost olmayan ellere geçiverecek diye büyük endişe duyarlar. Çünkü, Aland adaları diye adlandırılan bu takım adalar, öylesine stratejik bir yere kurulup oturmuşlardır. Baltık denizindeki bütün ulaşım yollarını denetlerler. Bu adaları elinde tutan, eğer isterse. Battıkta kuş bile uçurtmaz.

Stratejik konuşu, bu kadar önemli olan Aland Adalarının İsveçe uşaklığı 25 mil, Finlandiyaya uzaklığı da 15 mil kadardır. Adalar 1809 yılına kadar İsveç egemenliği altında bulunuyordu. Fakat o yıl, Avrupayı kendi keyfine göre düzenlemek isteyen Napoleon tarafından, Finlandiya ile birilikte Rusyaya sunulmuşlardır. Finlandiya 1917 yılında Rusyadan ayrılarak bağımsız bir ülke olunca, Aland Adalarını da kendi egemenliği altına almak istemiştir.

Finlandiyalım bu tutumu üzerine, işe İsveç de karışmış, adalarda yaşayan halkın büyük çoğunluğunun İsveç soyundan olduğunu ileri sürerek bu adaların kendine katılmasını istemiştir. Gerçekten, bu sırada adalarda yapılan kamu oylamalarında çoğunluğa İsveçle birleşmek taraflısı olanlar kazanıyordu. Hatta bunlar, kendi aralarında silâhlı bir teşkilât kurarak Finlandiyaya karşı savaşmaya bile hazırlanmışlardı. Fakat bunu sezen Finlandiya elini çabuk tutmuş, askerlerini adalara yollayarak çıkmak üzere olan ayaklanmayı bastırmış, elebaşıları yakalayıp cezalandırmıştır.

Finlandayanın bu müdahalesi İsveçi çok kızdırmış ve 1 9 2 0 yılının başlarında, iki devlet arasında silâhlı bir çatışma çıkmasına ramak kılmıştır. Fakat böyle bir çatışmanın adalarının eski sahibi Rusyanın ekmeğine yağ sürmesinden, Sovyetlerin buraya, yeniden yerleşerek bütün Baltık Denizine hâkim olmasından korkan İngiltere, anlaşmazlığın çözümü için Milletler Cemiyeti Meclisinin dikkatini çekmiş ve bunun üzerine Konsey de Aland Adalarına özel bir komisyon yollamıştır. Durumu yerinde inceleyen Komisyon, yaptığı uzun çalışmalardan sonra, adalar halkının çoğunluğunun İsveç soyundan geldiğini, fakat adaların coğrafi konuş ve yapı bakımından Finlandiyanın güney kıyılarının bir devamı olduğunu ve stratejik bakımdan Finlandiyanın elinde bulunması gerektiğini söyleyen bir rapor hazıılamıştır. Milletler Cemiyeti Meclisi de Komisyonun bu görüşüne katılınca, İsveç için adalar üzerindeki isteklerinden vazgeçmekten başka çare kalmamıştır.

O gün bugündür, Aland adaları Finlandiyanın egemenliği altındadır.

Soğukkanlı bir diplomat

Geride bıraktığımız hafta- içinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant tarafından Kıbrıs anlaşmazlığına bir çözüm yolu bulmakla görevlendirilen Finli Diplomat Sakari Severi ;Tuomioja, İsveçle Finlandiya arasındaki Aland adaları anlaşmazlığını iki devleti birbiriyle silâhlı çatışmaya götürecek kadar kızıştığı sıralarda, henüz sekiz yaşlarında bulunuyordu. Bununla beraber, hiç şüphe edilemez ki, bu olayın zamanın etkisiyle silinmeye yüz tutan izleri, Kıbrıs anlaşmazlığını çözmekle görevlendirildiği andan başlayarak Tuomioja'nın anılarında yeniden belirmişlerdir.

Sakary Tuomioja
Arabulucu

Bütün hayatı boyunca yaman bir müzakereci olarak tanınmakla beraber, Tuomioja'yı Kıbrısta çok çetin bir görevin beklediğine şüphe yoktur. Gerçi Tuomioja şimdiye kadar birçok çetin görevin altından başarıyla kalkmasını becerebilmiş bir diplomattır ama, Kibrisin durumu da, çatışmanın kesilmiş gibi göründüğü şu günlerde bile alabildiğine karışıktır. Aralarında geçen son kanlı olaylardan sonra Türklerle, Rumların yeniden eskisi gibi, yanyana yaşamalarına imkân kalmamıştır, fakat Makarios ve çetecilerine bunu anlatmak, deveye hendek atlatmaktan güç olacaktır.

Kendisini yakından tanıyanların söylediğine bakılırsa, Tuomioja yaradılıştan iyimser bir. insandır. Tampere şehrinde doğan her Finlandiyalı gibi bütün güçlüklerin altından kolayca kalkacağını düşünür ve iyice denemeden hiçbir işte ümitsizliğe kapılmaz. O kadar ki, şimdiye kadar kendisine verilen bütün görevlere inatla sarılmış ve gerçekten çoğunun da üstesinden gelmiştir. Birleşmiş Milletler Avrupa İktisat Komisyonunun şimdiye kadar gördüğü en başarılı yürütücüsü o olmuştur. Laos iç savaşı sırasında eski Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld tarafından arabuluculukla görevlendirilmiş, 1959 ve 1960 yıllarında bu savaşı durdurmak için büyük çabalar harcamıştır. Görünüşe bakılırsa bu çabaların boşa gittiği de söylenemez, çünkü o zamana kadar birbirlerini tanımaya yanaşmayan komünistlerin, tarafsızların ve Batı taraftarlarının bir masa başına oturmaları ancak ondan sonra mümkün olabilmiştir.

Bununla beraber, şimdiye kadar gösterdiği başarılar ne olursa olsun, Tuomioja'nın Kıbrıs anlaşmazlğına devamlı bir çözüm yolu bulabilmesi için birden fazla mucizenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunların birincisi ve en önemlisi, Makariosla, çetecilerinin Türklerin Ada üzerindeki haklarını iyice anlamalarıdır. Türkler Adada Rumlara göre azınlıkta olsalar bile, en az onlar kadar, kendi geleceklerini kendi istedikleri gibi düzenlemek hakkına . sahiptirler. Eğer ortada Kıbrıs milleti diye bir millet olsaydı, o zaman arabulucunun ellbette ki bu miletin temsilcilerine kulak vermesi gerekirdi. Fakat Kıbrasta, bir millet değil, iki ayrı topluluk vardır ve nasıl bunlardan biri kendi geleceğini kendi istediği gibi kararlaştırmak hakkına sahip olduğunu ileri sürüyorsa.

Birleşmiş Milletler askeri Kıbrısta vazife başında
Devralman nöbet

diğeri de aynı şeyi ileri sürebilmelidir. Makariosla çetecilerinin Ada Türklerini Rum topluluğunun tahakkümü altına, koymaya, hiç mi hiç yetkileri yoktur.

Bütün bunlara ek olarak, Kıbrıs üzerinde yalnız Ada Türklerinin değil. Türkiyenin de inkar kabul etmez hakları vardır. Tıpkı Aland Adaları üzerindeki Fin hakları gibi... Bir kere Kıbrıs Türkiyenin savunması için son derece önemlidir, bundan başka Ada coğrafî konuş ve yapı bakımından Türkiye'nin bir parçasından başka birşey değildir.

Mavi berelilerin çilesi

Tuomioja'nın Kıbrataki görevini başarabilmesi için gerekli ikinci mucize de Adaya gönderilen Milletlerarası barış kuvvetinin çatışmaları önlemekte ve kaba kuvvetin hakkı ve haklıyı ezmesine engel olmakta etkili olabilmesidir.

Güvenlik Meclisinin 4 Mart kararıyla kurulan bu kuvvet, uzun bir gecikmeden sonra nihayet iyi kötü kurulabilmiştir. Alman haberlere bakılırsa, bu kuvvetin öncüsü olarak Adaya gelen Kanada askerleri bu haftanın başında göreve de başlamışlardır. Fakat -Makarios ve çetecileri tutumlarını değiştirmedikçe Birleşmiş Milletlerin mavi bereli askerleri Adada fazla birşey yapamazlar. Üstelik, Ada durumunda şu sırada görülen durgunluğa rağmen, çözümü güç büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Bir kere, Güvenlik Meclisi bu askerleri Adadadaki sükûn ve güvenliği korumakla görevlendirdiği halde, Kıbrıslı Rumlar mavi bereliIeri kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmaya çalışmaktadırlar. Kıbrıs Rumlarına göre Adanın meşru idaresini kendileri temsil etmektedir ve mavi bereliler bu idarenin emri altına girmelidirler. Hiç değilse bu idareyle işbirliği yapmalıdırlar. Mesela kurulan barikatların kaldırılıp ulaşım yollarının açılması mı? Birleşmiş Milletler kuvvetleri hemen harekete geçerek Adanın kuzeyindeki Türk kesimlerinde Türkler . tarafından tutulan yolları onların elinden kurtarmalıdır. Adanın diğer kesimlerinde Rumlar tarafından tutulan yollar ise, Rum Hükümet tarafından zamanla, işler olağan düzene girince nasıl olsa açılacaktır!

Rumların nalıncı keseri gibi hep kendilerine yontan mantıkları, sivillerin elindeki silahların toplanması meselesinde de aynı şekilde işlemektedir. Sivillerin elindeki silâhlar toplanmadan Adada sükûnet ve güvenliğin geri dönmeyeceği açık bir gerçektir ama, Makariosun istediği silâhsızlanma, yalnız Türklerin aleyhine işleyecek bir silâhsızlanmadır. Çünkü politikacı Papaz eli silâhlı bütün Rumları polis kisvesine sokarak Rumların silâh taşımalarına hukuki bir yön vermeye çalışmıştır. Şimdi, aklı sıra, eli silâhlı Rumlar polis sayıldığı için onların ellerindeki otomatik silâhlara dokunulmayacak, buna karşılık bütün suçları kendilerini korumaktan ibaret olan Türklerin ellerindeki tabancalar ve çifteler toplanacaktır. Makarios idaresi bu kafayla gittikçe, silâhların toplanması meselesi mavi berelilerin başını ağrıtan en önemli meselelerden biri olacaktır.

Mavi berelileri güç durumda bırakacak durumlardan biri de, hiç şüphesiz, eğer çarpışma yeniden başlarsa ortaya çıkacaktır. Gerçi Birleşmiş Milletler ve dünya kamu oyu önünde güç' durumlara düşmemek için her iki taraf da şimdi çarpışmadan büyük bir dikkatle kaçınmaktadır, fakat Rum çetecilerinin bu dikkati ne kadar devam edecektir, bilinemez, İşte o gaman mavi bereliler silâh kullanacaklar mıdır?

Kullanırlarsa kimin yanında yer alacaklardır? Bütün bu sorular, şimdi, karşılıksız ortada durmaktadırlar.

Akıl için yol birdir

Kendisini yakından tanıyan herkesin çok akıllı bir politikacı olduğu noktasında birleştiği Tuomioja. şu satırların yazıldığı sırada New York'taki Birleşmiş Milletler binasının batısı altında ilgililerle yaptığı temasları tamamlamıştır ve görevine başlamak üzere Kıbrısa ayak basmak üzeredir. New York'tan bildirildiğine göre, Finli arabulucu bu haftanın ilk gününde Türkiyenin Birleşmiş Milletlerdeki daimî temsilcisi Orhan Eralple uzun bir görüşme yapmış. Salı günü de sırasıyla İngiliz Temsilcisi Sir Patrick Dean, Yunan temsilcisi Dimitri Bitsios ve Kıbrıs Dışişleri Bakanı Spiros Kipriyanu ile konuşmuştur. Bilindiği gibi, Kipriyanu, Birleşmiş Milletler kuvvetinin görev ve yetkileri konusunda U Thant'la görüşmeler yapmak üzere New York'ta bulunmaktadır,

İlgili devletlerin Birleşmiş Milletlerdeki temsilcilerinin Tuomiojaya neler söylediklerini bilmek için fazla usun gröüşlü olmaya lüzum voktur. Rum ve Yunan temsilcileri Zürih ve Londra andlaşmalarının basit çoğunluk ilkesine göre değiştirilerek Türklerin herhangi bir olağan azınlık gibi yaşayacağı yeni bir devlet düzeninin kurulmasını istemektedirler. Buna kargılık Türkiye

Adadaki soydaşlarını basit bir azınlık durumuna düşürmemeye kararlıdır. Son olaylar üzerine Kıbrıstaki Türk ve Rum topluluklarının yeniden bir arada yaşamalarına imkân kalmadığı anlaşılmıştır. Bu bakımdan, her iki topluluğun aynı devlet içinde, fakat birbirinden ayrı yaşamalarını sağlayacak tek bir yol kalmaktadır ki, bu da Federasyondur. Nitekim hem Türk Dışişleri Bakanlığı, hem de Ada Türkleri Adaya verilecek federal düzen konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır ve bu çalışmalar, sırası geldiği zaman, Tuomioja'ya verilecektir.

Kıbrıs Adasının yeni düzeni tartışılırken, Tuomioja'nın devlet adamı niteliği en az diplomatlığı kadar rol oynayacaktır. Bir devlet düzeninin nasıl kurulup nasıl işleyeceğini bilmek, gerçek bir devlet adamlığını gerektirir. Bereket versin Finli arabulucu da bu nitelik de vardır. Gerçekten, Tuomioja, Milletlerarası alanda adını duyurmadan önce Finlandiyanın iç politikasında çok tanınmış bir kimseydi. Helsinki Üniversitesini bitirdikten sonra . birkaç sene içinde Finlandiyanın Bütçe Direktörlüğüne yükselmiş, sonra Maliye Bakanlığı Müsteşarlığına, oradan da daha 34 yaşındayken Maliye Bakanlığına getirilmiştir. Tuomiojanın ilk bakanlığı kısa sürmüş ve oradan Finlandiya Merkez Bankası Umum Müdürlüğüne atanmıştır. Beş sene bu bankayı yönettikten sonra, Tuomioja 1950 yılında yeniden kabineye girmiş, önce Ticaret ve Endüstri Bakanlığı, sonra da Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. 1953 yılında iktidar partisi seçimlere gitmek üzere iş başından çekildiği zaman, seçimlere kadar işleri yürütecek geçici hükümeti kurmakla görevlendirilen Tuomioja, 1956 yılında Başkanlık seçimlerine girmiş, fakat seçimleri kaybedince ilk Miletlerarası görevini almış, Finlandiyanın Londra Büyükelçisi olmuştur. İki yıl Londrada Büyükelçilik yaptıktan sonra Birleşmiş Milletler Avrupa İktisat Komisyonunun yürütücü sekreterliğine getirilmiş ve dört yıl bu görevde kalmıştır. Daha sonra yeniden Finlandiyaya dönmüş ve bir süre Dışişleri Bakanlığında müşavirlik yaptıktan sonra Finlandiya'nın İsveç Büyükelçilğine atanmıştır. 1939 yılında tanınmış bir kadın tiyatro yazarı ile evlenip biri 23, diğeri 17 yaşında iki çocuk babası olan Tuomioja Kıbrısta arabuluculuk yapmakla görevlendirildiği zaman. Stockholm'de Finlandiyayı temsil ediyordu.

Sahtekârlığın böylesi..

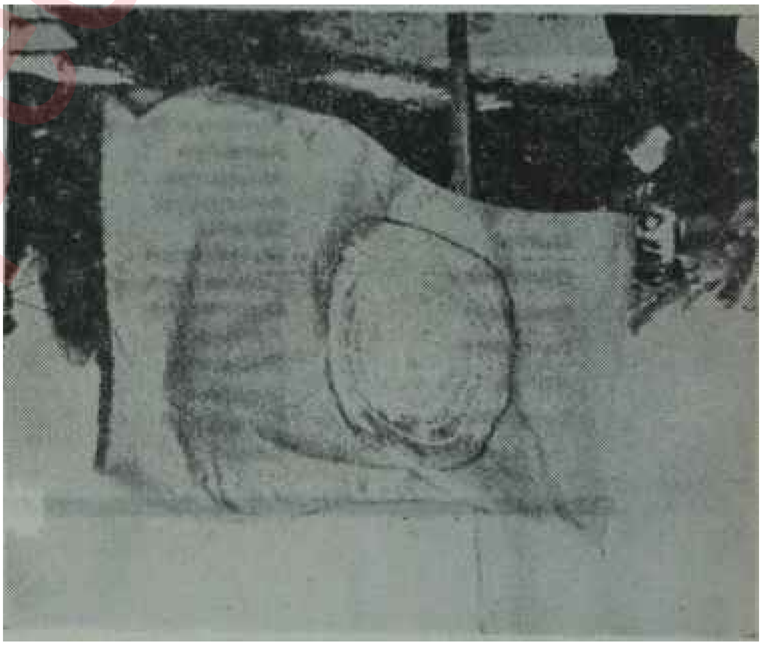
Eski dostlarımız hiç alınmasınlar ama romanlarda ve filmlerde, piyeslerde yunanlıların hemen daima hilekâr, dalavereci, şark kurnazı tipler olarak temsil edilmelerinin, anlaşılıyor ki esaslı bir sebebi varmış.

Şu hale bakınız : Kıbrıstaki rum polisler bütün dünyada "mavi Dereliler" adı altında bilinen Birleşmiş Milletler kuvvetleri Adaya gelince başlarına birer mavi bere geçirmişlerdir! İnsan kırk yıl düşünse böyle bir hileyi hatırına getiremez, Çeteciden bozma ram polisleri kendilerini Birleşmiş Milletler kuvveti diye satınca iki fayda elde edecekler. Bir defa, rum polislere kapalı olan türk bölgelerime girebilecekler. Nitekim başlarına mavi bereleri geçirdikleri ilk gün yasak kesimlerde jiplerle dolaşmışlardır. İkincisi, vaziyet ortaya çıktıktan sonra türklerin rum polisi zannıyla bazı Birleşmiş Milletler kuvvetlerine karşı harekete geçmeleri ihtimali belirecek.

Yani. iki taraflı bir hesap!

İşin daha, da eğlenceli bir yanı vardır: Hadise tesbit edildikten sonra türklerin ikazı üzerine ramlara ihtarda bulunulmuş, bu çeşit oyunlardan vazgeçmeleri bildirilmiştir. Türkler bu hususta Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin de dikkatini çekmişlerdir. Rumların verdikleri cevap: Alı, o kadar üzgünüz ki.. Efendim, birim polislerin bereleri, mâlûm-u âliniz koyu laciverttir. Ama bahar geldi, güneş çıktı. Bereler maalesef kalite mal değilmiş. Renkleri solmaz mı? Renkleri solunca hepsi mavi oluverdiler. Yanlışlığın sebebi bundan ibaret!

Lâf aramızda, iyi ki hadise milletlerarası bir seviyede cereyan ediyor. Yoksa, her toplulukta bu çeşit açıkgözlerin yeri» düpedüz hapishanedir.

Birleşmiş Milletler askeri bayrak çekiyor

Kurşun da sıkacak mı?

REKLAM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 22 43 84 – 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail
İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: A — [illegible]) — [illegible]

Tüli'den haberler

Uzun zamandır hazırlıkları yapılan C.H.P. balosu nihayet, geçtiğimiz hafta cumartesi gecesi Ankara Palas salonlarında, çok kalabalık davetlilerin iştirakiyle yapıldı. Birçok şanssızlık ve aksiliğe rağmen, çok kimse balodan memnun ayrıldı. Saat 30'den itibaren dolmıya başlıyan salonlar, uzun saatler boyunca eğlenen, münhasıran bu balo için hazırladıkları elbiselerini gösteren ve görmek için çalışanlarla, zengin piyango için gelmiş olup, hemen bütün gece piyango kapısının önünden ayrılmıyanlar tarafından geceyarısından çok sonralara kadar terkedilmedi. Senato Başkanı Enver Aka ve zarif eşi Canide Aka yalnız geldiler, kendilerine ayrılmış olan masada oturdular. Sonradan, Turhan Feyzioğlu ve eşi Leylâ, Feyzioğlu ile birlikte gelmiş olan aziz ahbapları Emin Paksüt ve eşi İstiklâl Paksüt de aynı masada Başkan ve eşine bir nevi ev sahipliği yaptılar. Daha sonra, bir ara, aynı masada Sanayi Bakanı Muammer Erten ile sarışın eşi Feride Erten de görüldü. Bayan Erten yeşil, uzun bir tuvalet giymişti. Yeşil taşlı, kolye ve küpeleri de elbisesine çok yakışmıştı.

Kemali Beyazıt ve balo hazırlıklarının büyük yükünü omuzlarında taşımış olan eşi Aliye Beyazıt, kızları ile geldiler; uzun, trapez bir elbise giymiş olan Memduha Satırın masasına oturdular. Bayan Satır da, Balo Komitesi Başkam olarak iki aydır, gece-gündüz, bu gece için çalıştı. Kemal Satır epeyce geç geldi. İsmail Rüştü Aksal ve eşi Jale Aksal, Sahir ve Avniye Kurutluoğlu ile birlikte geldiler. Nilüfer Berkem, pırıl pırıl elbisesi ile gözden kaçmıyordu. Kocası Dr. Zülfikâr Berkem çok geç geldi. Belediye Meclisi üyesi yüksek mimar Nizamettin Doğu eşi ve kızı ile gelmişti. Esprili ve güzel bir şekilde çıkan Balo Gazetesinde Doğunun epeyce emeği var.

Cihat Baban ve eşi Zekiye Baban biraz geç geldiler ve kapıdan girer girmez, yerlerine dahi oturmadan, dansa başladılar Bayan Babanın Balo Komitesindeki faaliyetini aksatmamak için bir süre önce Beyruttan gelmiş olan eltisi **Halavet** Babanı meşgul etme işi, görümcesi Firuze Cimiliye düşüyordu.

Naim Tirali fevkalâdeden olarak eşi ile birlikte gelmişti. Bulut Göle de eşi Gönül Göle ile saat 22'den sonra geldiler, fakat Nesrin Sipahiyi dinlemeden balodan ayrılmak istemediler. Çok kimse de uzun zaman sanatkârı bekledi, fakat o da içeride, salonda, büyük bir aksilik yüzünden bozulan mikrofonun düzelmesini bekliyordu. Nihayet tamirden ümit tamamen kesildi ve Sipahi, sarkışını mikrofonsuz olarak söylemek zorunda kaldı.

Geç vakit gelenlerden Meclis Başkanı Fuat Sirmen, genç kayınvalde eşi Ayten Sirmen, kızı Bahar Güreli ve nişanlısı Dr. Eflâtun Gökşin, Beyazıtlar ve Satırlarla birlikte oturdular,

Bu seneki balo İlin balosu olduğu için, misafirleri İl Başkanı emekli General Nevzat Gökeri karşılayacaktı, fakat rivayete göre, eşi müsaade etmediği için, Paşa masadan pek fazla uzaklaşamadı. Anlaşılan, generallik evde sökmüyor!

Davetlileri, kapıda. Belediye Meclisi üyesi Handan Şemin ve partili hanımlardan Seniha Sayarı karşıladılar. Piyango başlayınca ilgi tamamen o tarafa çekildi ve hep birlikte alınmak istendiği için o kısımda çalışan hanımlar epeyce ter döküp, koşuşmak zorunda kaldılar. Karışıklığa mahal verilmemek için piyango odasına kimse sokulmuyordu. Fakat bir ara, Günseli Özkaya ve bir kaç arkadaşı âdeta zorla içen girdiler ve Kadınlar Birliği Başkanlığını ileri sürerek, içeri girip görebileceklerini ifade ettiler. Bu müdahale, ilgililer tarafından pek hoş karşılarım adıysa da. ev sahipliği icabı, karşı konulmadı. Bir, ara, piyango odasından ince bir kadın sesi yükseldi: "Halı çıktı size!.. Müjdemi almadan, dünyada vermem.!"

'Talihli zat bir yemek vaadinde bulunmadan ses dinmedi. Nihayet bir davete sulh' oldular ve halı da sahibine verildi. Uğurlu eli ile hediyeyi sahibine veren Yenişehir muhtarlarından Nesime Ünsavaş da böylece rahat etti.

C.H.P. balosunda eğlenenler
"Bir nim neşe."

Geçen hafta Cumartesi gecesi Süreyya Pavyonu, geç vakit, her zamanki kalabalığına ilaveten, balo dönüşü uğrayanlarla doluydu. Bir masada Aksallar ve Kurutluoğlular, bir

Türk Kulübü_____Paristeki binlerce türk iyi bir Başkonsolosa sahip olmanın faydalarını bu yıl anladılar. Uzun süreden beri ilk defa olarak bu türkler bir Türk Kulübünün çatısı altında bir araya gelmek fırsatını- buldular. Hareketin öncüsü genç Başkonsolos Talât Kulaydır.

Tabancı şehirlerdeki türk nüfusun miktarını doğruya en yakın tarzda bilenler konsolosluklarımızdır. En ciddi çalışan konsolosluklar bile bunu doğru olarak değil de doğruya en yakın nisbette bilirler, zira hiç bir konsolosluğun defterleri, günü gününe tutulamamaktadır. Hele Paris gibi bir şehirde öyle bir "'trafik" vardır ki doğru defter tutmak imkânsızdır.

Buna rağmen Talât Kulay, aşağı yukarı dört bin türk tebaasının Fransa başkentinde yaşadığını tesbit etmiş ve bu miktarın bir gazel Türk Kulübünün kurulması için kâfi geleceğini görmüştür. Kulüp kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Tabi! gelişmesi ve başarısı üyelerinin gösterecekleri ilgiye, gayrete bağlıdır. Ama adımın atılmış olması bir başarı teşkil etmektedir. Bunu diğer başkentlerdeki başkonsoloslarımızın takip etmesi son derece hayırlı olacaktır.

Paristeki türklerin, bir araya gelmelerinde en ziyade fayda bulunan vatandaşlarımız oldukları herkes tarafından inanılan gir gerçektir.

başka masada Berkemler ve Sırıklıoğlular, cazın karşısına gelen masada Koç müessesesi müdürlerinden Enis Tokcan ve eşi Nazlı Tokcan, aile dostları bir çiftle oturuyorlardır. Dr. Fevzi Renda, pistin yanındaki masada, kuzeni Dr. Yavuz Renda ve eşi, iki de başka arkadaşı ile gelmişti.

Sanatsevenler Kulübü nihayet adına lâyık bir şiir gecesi tertip edebildi. Geçen hafta pazartesi gecesi yaptığı toplantıda Yunus Emre, Fuzuli, Abdülhâk Hâmit, Ahmet Haşim, Necip Fazıl ve Orhan Velinin temsil ettikleri devrin şiirleriyle dinleyiciler; doyurdu. Okuyucular arasındaki genç Cihangir Göker. özellikle Fuzulînin "Su Kasidesi" ve "Beni candan usandırdı" şiirlerinde çok başarılı idi. Sunullah Arısoy, Yunus Emrenin "Gel **gör** beni aşk neyleri!" şiirinde pek duygulu idi. **Munis** Faik **Ozansoy** da Ahmet Hâşimin "Merdiven'ini pek içli okudu. Hele Halûk **Kurdoğlu,** Orhan Velinin "Şereserpe"sini âdeta yaşadı!

Dinleyiciler arasında o akşam saç tuvaleti pek yerinde olmıyan Kasım Gülekle, Tolga Tiğine kavuşmanın 'Sevinci içinde bulunan **Yılmaz** Gruda göze çarpıyordu.'"

Geçetiğimiz haftanın sonundaki pazar akşamı, Konser Salonunda. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası eşliğinde amerikalıların "Ankara Kilise Korosu" bir koro konseri verdi. Programı Haendell'in "Mesih" adlı oratoryoso teşkil ediyordu. Böylece ankaralı müzikseverler şahane bir koro dinlemek fırsatını buldular.

Ünlü fransız sanat tarihi profesörü Mme. Valentine Feujer, geçirdiğimiz hafta içinde Sanatsevenler Kulübünde, "Kukla ve Maskeler" hakkında çok ilgi çekici bir konferans verdi. Kulüp Başkanı Munis Faik Ozansoy tercümeyi bizzat yaptı. Yazık ki iyice ilân edilemediği için dinleyiciler pek azdı.

Yine geçen hafta içinde aynı kulüpte. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kulübü üyeleri, uzun zamandır, evvelâ Nihat Akçan, sonra Tijen Par rejisörlüğünde hazırladıkları Marcel Aymee'nin "Başkalarının Kellesi" adlı eserini oynadılar. Bu amatör toplulukta Julliette Maillard rolünde Nazire Gökberk. Valorin rolünde Göker Müftüoğlu başarılı idi. Roberta. Bertolien rolünde de Lâle Par, ablası Tijen Par gibi rolünün kadını olmasını bildi. Oyun bütün olarak aksamadan devam ederken, sahnenin, biçimsizliğiyle göze batan . perdesinin tam kapanamaması gibi bir azizlik yapması yüzünden, rol icabı sarmaşdolaş olan gençler dakikalarca heykelleştiler.,

Geçtiğimiz, haftanın en ilginç hadisesi, Ayten Sirmenin - kızı Bahar Güreli ile Dr. Eflâtun Gökşinin nişanı oldu. Nişan evvelâ, gelinin amcası Muhittin Gürelinin Gazi Osman Paşa mahallesindeki evlerinde verilen bir kokteylde takıldı. Bir müddet sonra Ayten Sirmenin, kendi evinde verdiği akşam yemeğinde yüzükler' tekrar çıkarıldı ve yeniden, merasimle takıldı. Genç nişanlılar daha sonra birlikte Süreyya Pavyonuna gittiler.

Geçen hafta Fransız Kültür Heyeti Cine Club'ünde "Le' Doulos" isimli film oynadı. Cidden güzel olan filmin ilk gecesi, en ön sıralara kadar doluydu. Asıl filmden evvel de yarım saatlik bir film gösterildi. O kadar beğenildi ki, uzun uzun alkışlandı O gece bulunanlar arasında Tunus Büyük Elçilik Müsteşarı Fehameddin Arvay ve eşi. Etibank Umum Müdürü Nafiz Önsoy ve fransız eşi, Ferit Kromel ve çok güzel türkçe konuşan alman eşi Tuta, Kromel, hariciyeden olup, çoktan beri ortalarda görülmeyen Oktay Cankardeş vardı.

Geçirdiğimiz hafta perşembe günü saat 17'de yapılan bir törenle, Ankara Arkeoloji Müzesi salonunda Bugündü İtalyan Resim Sergisi açıldı. Sergi 5 Nisan akşamına kadar açık **kalacaktır**.

SOSYAL HAYAT

Eğitim

Devlet ana okulu

Üç ile dört yaş arasında kız ve oğlan çocukları dairenin ortasına adıkları küçük bir kız çocuğunun etrafında dönüyorlar ve hep bir ağızdan, "Gülçin bir yaş daha büyüdü' şarkısını söylüyorlardı. Çocukları idare eden genç öğretmen bir soluk durdu, sonra:

"— Haydi Gülçin. yanına, birkaç arkadaş al!" dedi.

Çocuklar sustular ve yerlerinde durdular. Gülçin kalabalık arasında, çok büyük bir ciddiyet içinde, birilerini arıyordu. Nihayet aradıklarını buldu ve kendi boyunda iki kız çocuğuna, Başak ile Ayşegüle, ellerini uzattı. Ötekiler, mutlu bir halde derhal rondun içine girdiler ve oyun tekrar başladı. Birazdan içerdeki halka dışardakini aşacak ve daire ikileşecek, çocuklar bu değişik olayı kahkahalarla karşılyacaklardı.

Küçük Gülçin o gün en şık elbisesini giymişti. Annesi ise biraz sonra çocuğunun doğumgünü pastasını getirecek ve Gülçin bu pastayı arkadaşlarıyla paylaşacaktı.

Olay, geçirdiğimiz hafta içinde, Cuma günü, Ankarada Tandoğan Meydanında açılan' "Zübeyde Hanım Ana Okulunda geçti. Zübeyde Hanım Ana Okul, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılan ilk devlet ana okuludur. Gerek modern bir ana okuluna yakışacak mimari tarzı, gerekse okulda uygulanan eğitim sistemi bakımından, memleketimizde bir çığır açacak ve özel okullara da örnek olabilecek bir niteliktedir. Bahçe içindeki tek katlı binanın her duvarı değişik ve iç açıcı bir renkte, değişik bir şekildedir. Fakat bu değişiklik gözü yormamakta, aksine, dinlendirmektedir. Koridorlar, odalar birer çiçek bahçesini hatırlatırken, girinti ve çıkıntılar, çocukların dünyasını zenginleştiren havâilere cevap vermektedir

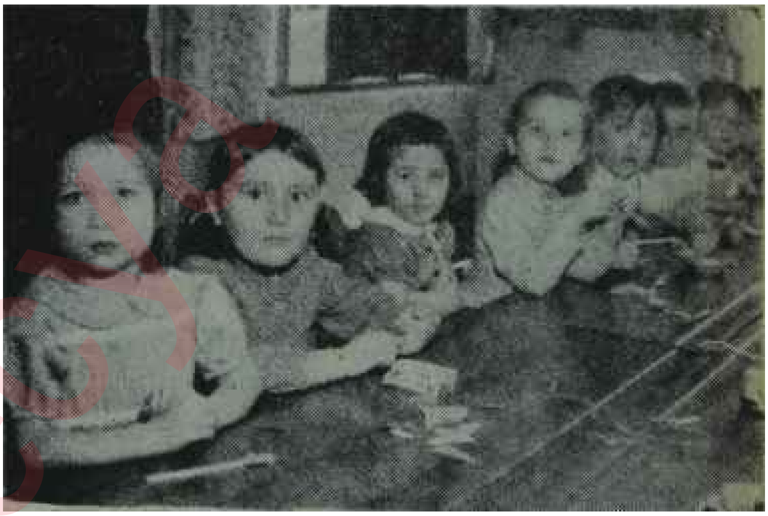
Okulun amacı

Milli Eğitim Bakanlığının, bu ilk ana okulunda yaş gruplarına, göre ayrılmış sekiz sınıf ve 175 çocuk vardır. Öğretmenlerin bir kısmı ana okullarında öğretmenlik yapabilmek için dış memleketlerde ihtisas eğitimi görmüş, bir kısmı ise memleketimizde iki uzun seminer izliyerek lüzumlu bilgiyi edinmiştir. Amaç, çocukların beden, ruh ve zekâ gelişimini birbirine muvazi ve mutlu bir şekilde sağlamak, çocukları bedenen, ruhen ve zekâ bakımından sağlam olarak ilkokula hazırlamaktır.

Zübeyde Hanım ilkokulu 3 ila 6 yaş arasında çocukları kabul etmekte, onlara okuma-yazma öğretmeyip yalnızca onların bu devreyi mutlu bir gelişme içinde geçirmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bunun için Okul Müdürü Zekiye Gülsel ve öğretmenleri psikolojiye dayanan modern bir eğitim sistemi içinde çalışmakta, çocukları sessizlik, sükûn ve kendi kendilerine yetmeyi öğretecek bir anlayış , içinde yetiştirmektedirler. Gerçi okulun resmi açılış tarihi çok yenidir ama, okul aslında bir-iki aydır faaliyettedir ve yapılan uygulama, bu sistemin çocuklar üzerinde çok etkili olduğunu ve başarı sağladığını gösterimiştir.

Ana Okul Müdürü Zekîye Gülsel ana okullarında en büyük dâvanın aile ile. işbirliği olduğunu söylemekte, bunun için de ilk günden itibaren bu önemli faktör üzerinde çalışmaktadır. Çocuğun bir davranışını okulda düzeltmek yeterli değildir. Muhakkak surette, aile ile işbirliği yapmak ve davranışların sebebini bulmak, aileye bu Konuda, yardımcı olmak ve ondan bu konuda yardım almak şarttır. Aile de bazen yanlış davranışlarını düzeltmek, zorunda kalır.. Bu sağlanmadıkça da zaten istenilen başarı elde edilemez ve ana okulları birer beslenme ve bakımevi olmaktan ileri gidemeyip, run ve zekâ gelişimi sağlanamaz. Çocukların bütün hareketlerini dikkatle izlemek lüzumludur, ancak çocukların fazla yasaklarla kısıtlanmamaları zorunluğu da ön plânda ele alınmalı ve psikolojiye dayanan bir eğitim baskı ve yasakların yerini doldurman, çocuklar her işlerini yapmaya alıştırılmalı, bu yolda yetiştirilmeli, ana okulunda "evinin - devamım bulmalı, kendi tabiî hâllerini muhafaza edebilmelidirler.

Okulun açılışında zaten, veliler ve misafirleri en çok etkileyen şey, çocukların sınıflardaki çok tabiî, rahat halleri olmuştur. Ailenin işbirliğini elde etmek ve çevrenin bu işlere ilgisini artırmak için okul inşa edilmeden kurulmuş olan Zübeyde Hanım Ana Okulunu Koruma Derneği mânevi yönden okula çok yardımcı olmuş ve ailelerin okula lilgileri umut verici bir şekilde gelişmiştir. Ana okullarında aile, ön planda bir önem taşımaktadır.

Zübeyde Hanım Ana Okulunda çocuklar
Ana kucağından okula doğru

Başarılı bir çalışma

Küçük Gülçin, doğumgünü pastasını arkadaşlarıyla paylaşmıştı. Şimdi hepsi mutlu, oturmuş, hikaye anlatan, öğretmeni dinliyorlardı. Öğretmen Zühal Tuncel, hikâyeyi mimiklerle, hareketlerle anlatıyor, sonra aynı hikâyeyi çocuklardan dinliyordu. Çocuklar hikâyeyi, pazenden bir satıh üzerine yapıştırdıkları şekillerle kuzuyu, kurdu, çocuğu, anneyi, babayı ve bütün canlı ve cansız eşyaları canlı bir şekilde gözler önüne sererek anlatıyorlardı. Şekiller Zühal Tuncel tarafından, karton üzerinde hazırlanmış ve zımpara kâğıdı sayesin-

Devrimlerin Kökü

Son zamanlarda yeni bir moda göze çarpmakta, yobazlara ve dini bahane ederek, dini yalancı hadisler ve yanlış, ilkel tefsirlerle bir gericilik silâhı haline sokmak istiyenlere karşı silah olarak gene din kullanılmakta ve din, gerçek manası içinde anlatılmaya çalışılmaktadır.

Bu davranışın aleyhinde olmak mümkün değildir: Halka dinin yüksek felsefesini, eğitici ahlak kurallarını anlatmakta, dini halka bu anlam içinde tanıtmakta elbette ki fayda vardır ve istismarcı din anlayışı karşısında din adamlarının bu yoldaki çabası lüzumludur da..

Ancak dinin ahlâk kurallarını ve felsefesini dile getirirken, dünya işlerini de dinle halledecek hadisler aramak ve çağdaş uygarlığın ileri toplumlara getirdiği hukuk nizamını da illâ ki din açısından izaha kalkışmak çok boş ve samimiyetsiz bir çaba olur kanısındayım. Yirminci yüzyılı dine bağlıyan şeyler dinin mânevi cephesi, huzur verici felsefesi ve bütün dinlerde müşterek olan ahlâk kurallarıdır. Yoksa bugün, eski devirlerde olduğu gibi, sosyal ve ekonomik meseleleri, hukuk meselelerini, politik meseleleri din çerçevesi içinde anlatmak ve halletmek mümkün değildir. Bütün bunları halledecek olan şey, bugün, akıl yolu ve onun eseri olan ilimlerdir. İşte bunun içindir ki, bugün memleketimizde medeni hukukun halletmiş bulunduğu birçok meselelerin halâ din açısından ele alınıp tartışılması, en zararsız şekli ile, bir "zaman kaybı"dır. Zaten ileri toplumlarla, birçok bakımlardan geri kalmış toplumlar arasında göze çarpan başlıca özelliklerden biri de bu sonuncularda, dinin çalışmaya ve ilerlemeyi köstekleyici bîr takım uyuşturucu hükümlerle ele alınması, dinin dünya işlerine lüzumundan çok fazla karıştırılması ve bütün bunların sonucu olarak da bir istismar âleti haline getirilmesidir.

Şimdi, sanki başka yapacak hiç işimiz kalmamış gibi, oturmuşuz günlerce, saatlerce Türkiye Cumhuriyetinin kanun yolu ile hallettiği şeyleri illâ ki din açısından da makbul göstermeye çalışıyoruz. Meselâ, islâmiyet taaddüdü zevcata gerçekten cevaz vermiş midir vermemiş midir? Biz ne kadar vermemiştir desek de vermiştir. Gerçi bunu şartlara bağlamıştır ama uygulama ortadadır. Bizim için bu artık zaten önemli değildir. İlkel bir toplumu aile hayatına kavuşturmak amacı ile o günün şartları içinde, çok ileri sayılabilecek bir takım dini hukuk kaidelerini bugün makbul göstermek mümkün olmadığı gibi samimi de olamaz. İslâmiyette, kadınların erkeklerle eşitlik haklarını kısıtlayıcı hükümler var mıdır? O günkü anlayış içinde yoktu, bugünkü anlayış içinde elbette ki vardır. Taş çatlasa bunun aksini ispatlıyamayız. Dinin hukuki cephesi ölmüştür. Bunu. hiçbir şekilde tevile sapmadan, tabii olarak, tartışmadan kabul etmemiz gerekir. Devrimlerimizin kökü bence bu anlayışa dayanır. Burnunu mütemadiyen dünya işlerine sokan bir din anlayışı ileri toplumlarda çoktan iflâs etmiş, tarihe karışmıştır. Dinimizi, gerçek anlamı içinde anlamaya ve anlatmaya çalışırken, bu temel unsuru unutmamak da şarttır.

Jale CANDAN

de bunların pazen üzerine yapıştırılması işi kolaylanmıştı. Ancak Zühal öğretmen, bütün bunları, çocukları sıkmadan ve onlara herhangi bir ödev duygusu yüklemeden yapıyor, hazırladığı günlük programı âdeta, çocukların isteklerine göre ayarlıyor, onları tabiî çocukluk duygu ve davranışlarından hiçbir şekilde uzaklastırmıyordu. Çocuklar annelerine renkli kâğıtlardan kolyeler yapmış, şarkılar öğrenmişlerdi. Plâstirinden, su, tuz ve an ile elde edilen ucuz plâstirinden çeşitli şekiller meydana getiriyor, bazen de mektup yazıyorlardı. Tabiî, mektupları onlara Zühal ablaları yazıyordu ama, çocuklar bu mektuplarla bütün üç âlemlerini ortaya döküyor, dertlerini dile getiriyorlardı. Bu sayede ailelerle iş birliği yapmak da kolaylaşıyordu. Bir minimini yavru, anneannesine mektup yazmış ve mektuba şu cümle ile başlamıştı: "Sakın, annemi azarlamayın".

Zühal öğretmen sonradan bu çocuğun annesiyle görüşmüş ve kendi annesiyle arasında geçen bir tartışmanın bu çocuğu ne derece üzdüğünü anlamak imkanını bulmuştur.

Bir başka çocuk, doğum gününe kimsenin gelmemiş olduğundan mustaripti. Mektuplar çocuklar için nam iyi bir boşalma oluyor, hem de Zühal öğretmene ruh sahasında çalışma ve çocuklarla ailelerine yardımcı olma imkânını sağlıyordu. Tabiî mektuplar bir-iki cümle veya bir-iki sözden ibaretti.

Zühal Tuncel, İngilterede, ana okullarında bir yıl ihtisas yapmış, bir özel eğitim uzmanıdır. Tek derdi, çocuklara daha fazla zaman ayırmasını sağlıyacak olan bir yardımcıya duyduğu ihtiyaçtır. Kendisi saat 9 dan 12'ye kadar 27 çocuğun maddi ve mânevi bütün yükünü taşımakta, çocukları meşgul ettikten başka, kahvaltılarını da yedirmektedir. Bütün çocuklar için yataklar temin edildikten sonra çocuklar, öğleden sonra saat 3'e kadar okulda kalacaklar ve öğle uykularını da okulda uyuyacaklardır.

Zübeyde Hânım ilkokulunda çocuklar için baskılı bir disiplin yoktur ama, anneler için aynı şeyleri söylemek gerçekten mümkün değildir. Zira anneler disipline alınmışlardır. Hiçbir anne, sınıflara istediği gibi girip çıkamaz, çocuğunu ancak çıkış saatinde kapıda bekler Hiçbir anne keyif için çocuğunu tatil saatinden erken eve alamaz. Çocukları sınıflarda izlemek isteyen veliler veya ilgililer, bu işi ancak, her sınıfta bulunan gizleme odalarından kendilerini çocuklara göstermeden yapabilirler. Çocuk, sınıfta kendi tabii âlemine terkedilmiştir. Kimse, yersiz şekilde onu bu âlemde rahatsız edemez.

MUSİKİ

Konserler

Bir haftada, dört konser

Önceki hafta ankaralı müzikseverler, çok genç yaştaki bir ingilizi hararetle alkışladılar. 15 Mart Pazar gecesi ilk resitalini veren bu genç, hafta sonuna kadar orkestra eşliğinde tam üç tane daha konser vererek geçen yıl kemancı Henryk Szerygn tarafından kırılmış olan rekoru fazlasıyla kırdı. Aslında ankaralıların pek yabancısı olmayan bu genç, Beter Katin, geçen yıl da Ankaraya uğrayarak iki konser vermişti. Ama ne yazık ki o günlerde başkente uğrayan adı çok yayılmış müzikçiler yüzünden bu genç virtüoza gerektiği önem verilmemişti. Bu yıl bütün konserlerinin kapalı gişeyle verildiği söylenemezse de hiç olmazsa salondaki dinleyiciler Katin'in başarısını tam olarak değerlendirdiler ve büyük gösteri yaptılar.

Genç İngiliz piyanistin başarısı önceki hafta Balı akşamı Senfoni Orkestrası eşliğinde çaldığı Brahms'ın ikinci piyano konçertosuyla başladı. Birkaç hafta önce yine ünlü bir piyanistten - Witold Malcuzinski'den - birincisini dinlediğimiz Brahms konçertoları aslında orkestrayla ayni şartları ve hakları paylaşmış bir solocuyla biraberce çalman birer Senfoniden ibarettir, Bu yönden alınırsa bestelerde ve bunların çalınmasında teknik kadar belki de ondan daha önemli olarak yorum ve ifade gücünün ilk plâna çıktığı, orkestrayla solocunun beraberliğinin büyük bir önem kazandığı anlaşılır.

İşte Peter Katin önceki hafta Brahms ile dinleyicilerin kalbini fethetti, ama ertesi akşam çaldığı Rachmaninofun ikinci konçertosuyla bu başarısını pekiştirdi. Olağanüstü bir tekniğe ve müzikaliteye, bunun yanısıra hârika denebilecek bir hafızaya ve ince duyuşlara malik bulunan piyanistin yerine göre çok. kudretli, fakat gerektiğinde gayet yumuşak bir tuşesi var. Bunu özellikle Malcuzlnski ile karşılaştırınca kolayca görmek mümkün oluyor.

Birbiri ardına iki "dev" konçertoyu hakkını vererek çaldıktan sonra tam memleketine döneceği sırada Cumartesi günü verilecek Üniversite ve Halk Konserinin solocusunun ani rahatsızlığı üzerine soloculuk kendisine teklif edilince bunu memnuniyetle

Peter Katin
Büyüleyen parmaklar

kabullenerek yolculuğunu geri bıraktı. Üçüncü bir "dev'' eseri hazırlamaya koyuldu. Bu, Beethoven'in Beşinci ve "Emperor = imparator" adıyla anılan konçertosuydu. Cumartesi günü hıncahınç dolu bir salonda verilen Üniversite Konserinde bu zor eseri de enaz öncekiler kadar başarıyla çaldı. Bu konserde şef kürsüsünü de değişik bir sanatçı, avusturyalı Robert Wagner, işgal ediyordu. Dinleyiciler bu sanatçıyı 1959 yılında da Ankarada izlemişlerdi. Ama Wagner. bu sefer çok daha etkili ve olumlu bir konser yönetti. Bunun nedenini Peter Katin'e bağlayanlar herhalde konserin ilk bölümünde dinledikleri Haydn'ın senfonisini unutmuş, olsalar gerek. Çünkü belki de Ankarada aslına bukadar uygun, bunca canlı ve hareketli bir, Haydn ilk defa dinledik denilebilr. Aradan iki yüzyıl geçmesine rağmen bir besteciyi bu kadar yaşayabilmek büyük bir başarı sayılsa yeridir.

Robert Wagner, orkestrayı, ölçülü ve dengeli hareketlerle yönetiyor. Hemen hemen de, gereksiz hiçbir hareket yapmıyor. Nüanslara, beraberliklerdeki ton dağılımına azami dikkat ve itinayı gösteriyor. Konserin ilk bölümünde ezbere çaldırdığı Prometheus Uvertürü'nün ve Haydn Senfonisinin bütün incelikleriyle hafızasına işlendiğine şüphe yok... Özetle Cumartesi günkü Üniversite Konseri halka açık ücretsiz konserlerin içinde en güzeliydi, denilebilir.

Bekleyen derviş

Önceki haftanın sonunda İstanbuldan nazı hayırlı haberler gelmeğe başladı. Bakanlığı ile ilgili konularda incelemeler yapmak üzere bir süredenberi İstanbulda bulunan Milli Eğitim Bakanı Öktemin İstanbulun çalışkan Belediye Başkanı Haşim İşcanla ve diğer ilgililerle yaptığı temasların başarılı sonuçlar sağladığı ve Belediye tarafından Bakanlık nezdinde yapılan himaye teklifinin uygulanmasında nihayet görüş birliğine varıldığı ve bununla ilgili bir kanun hazırlanması için hazırlıklara geçildiği anlaşıldı. Konu İstanbulda son yıllarda faaliyete geçen Opera ile aslında pek eski bir geçmişi olan Belediye Konservatuvarının ve şehir Tiyatrolarının Devlet tarafından yönetilmesi ve desteklenmesidir. Uzun süreden beri söylenegelen, hattâ ciddî teşebbüslere bile geçildiği zaman zaman duyurulan bu konunun nihayet çözümleneceği ve bunun reformlar hükümetinin Milli Eğitim Bakanına nasip olacağı ısrarla söylenmektedir. Hele İstanbul Opera binasının nihayet, şükürler olsun ki bitirilmeğe yüz tuttuğu şu yılda meselenin çözümlenmesindeki faydalar ve lüzum söz götürmeyeceğinden bihabere bütün istanbullular kadar sanatsever herkesin sevineceği muhakkaktır.

Haberler

Çok hareketli geçen bir sanat Haftasından sonra bir ikincisi ilkini Kovaladı. Haftanın başında, Türkiyede ilk olarak. Ortaçağda Avrupada ve Britanya adalarında kulanılan çalgılarla, o devirlerde bestelenen ve dinle-

Robert Wagner

Hakim bir yönetici

nen oda müziği eserleri çalındı. Alman Kütüphanesinin teşebbüsüyle aralarında memleketimizin de bulunduğu 14 Asya ülkesinde geziye çıkmış bulunan bu çok orijinal sanatçılar topluluğu büyük bir ilgiyle izlendi.

Anakara Konser Salonunda önümüzdeki hafta da canlı ve hareketli geçeceğe benziyor. 28 Mart Cumartesi akşamı çok genç, fakat kısa bir sürede büyük ün yapmış olan türk piyanist Verda Ermanın resitalini dinleyeceğiz. Böylelikle bu "hârika çocuk" un aradan geçen bir yıl içinde nasıl geliştiğini kulaklarımızla duymak imkânına kavuşacağız.

Yine Konser Salonunda geçen yıl büyük bir sanat olayı yaratmış bulunan ünlü fransız viyolonselist Paul Tortellefr bir resital ve orkestrayla bir de konser verecek.. Sonra Cumhur-" başkanlığı Orkestrasıyla beraberce ayni programın bir kere de İstanbullulara dinletilmesi düşünülmektedir.

Geçen aylarda Senfoni Orkestrasıyla verdiği konserlerde ve Alman Kütüphanesindeki resitalinde büyük ilgiyle izlenmiş olan yeni piyano virtüozlarından Gülây Uğurata, haftanın başında Pazar günü bir Avrupa turnesine çıktı. Önce Pariste bir resital verecek, sonra Floransaya geçip orkestrayla çalacak, nihayet müzik ihtisasını yaptığı Almanyada da birkaç konseri var. Uğurata Ankarada veda konserini geçen Cuma akşamı Alman Kütüphanesi Müdürü Bay Günther Baer"-in evinde çok seçkin bir dinleyici kütlesi önünde verdi ve Beethoven, Chopin. Scnubert-, Prokofief ve Bartok'-dan eserler çaldı.

Konseri verenler ; Ayhan Baran (Bas), Ergican Saydam (Piyano)
Konserin yeri: Ankara Alman Kütüphanesi.
Günü : 16 Mart 1964 Pazartesi, Saat 20.30 da.
Tertipleyen : Türk - Alman Kültür İşleri İstişare Kurulu.
Program : Haendel. Pergolesi, Caidara, Schubert, Schumao, Mozart, Korsakof, Gilnka, Adnan Saygun, İlhan Baran ve Moussorgsky'dgn çeşitli lied ve aryalardan tertiplenmişti

Konserin özellikleri : İki genç ve değerli türk sanatçısını birarada ankaralı sanatseverlerin karşısına çıkaran bu konserde hernekadar bir "Lied Akşamı" olarak adlandırılmış idiyse de- birçok güzel opera aryaları da dinlemek fırsatım bulduk. Devlet Operasının ;değexli bası Ayhan Baran opera çatışmalarının yanı Sıra zengin ve güzel bir şarkı repertuvarı da hazırlamak imkânına ulaşmış...

Beğendiklerim : Ayhan Baranın çok zengin tonlu, dinç ve yumuşak vibrasyonlu sesi, artık tam anlamıyla olgunluğa ulaşmış tekniğiyle birleşince ortaya başarılı ya olumlu bir sonuç çıktı : İkili resital tam anlamıyla güzeldi.

Baranın sesi kuvvetli söylediğinde bile yumuşaklığından, tatlılığından hiçbirşey kaybetmiyor, buna karşılık hafif söylemesi gereken pasajlarda titreklik veya hırıltıdan eser yok. Tabii, işin bu yönü Allah vergisi ama, Baran bu elindeki pırlantayı büyük bir ustalıkla işlemesini becermiş, sadece bununla da kalmamış, müzik kültürünü ve sanat anlayışını da bugünkü kertesine eriştirecek yöne belli ki büyük bir çaba harcamış... Söylediği aryaların - bir opera sanatçısı olması bakımından bu belki de tabii sayılır ama- ve lied'lerin anlamım, meramını açık bir şekilde ifade etmesini bildi. Lied söylemek hatta opera aryaları söylemekten ileri güçlükler gösterir, gösterişli bir teganni şekil olmadığından birçok sanatçılar tarafından da itibar görmez, ama her ikisini de başarabilenlere ne mutlu!

Ergican Saydamın piyanodaki eşliği olağanüstü başarılıydı, özellikle Ayhan Baranın kardeşi İlhan Baranın ağabeysine yazdığı "Evlerinin önü" türküsünde hiç de kolay olmayan pasajları kolaylıkla çıkarıvermesine müziksever dinleyiciler büyük hayranlık duydular. Saydamın eşliği ölçülü, anlayışlı ve gerekeni yerine getirmek yönünden olumluydu.

Beğenmediğim : "Lied" bestecisi olarak programa sadece Schubert ile Schumann'ın alınmış oluşu resitalin adıyla bir tezat gösteriyordu. Oysa ki özellikle alman müzik okuluna mensup daha nice lied üstadları; özetle Brahms, Hugo Wolf, Riohard Strauss gibileri de birçok güzel şarkılar bestelemişlerdir. Bunlardan hiç değilse birer örnek vermek "Lied'ler akşamı" adına daha yakışan bir tutum olacaktı...

Sonuç ; Baran ile Saydamın yanısıra böyle bir "Akşam"ı tertipleyenleri de samimi olarak övmek gerek. Hep orkestralı, tantanalı konserler dinlemekten bıkmağa başlayan müzikseverlere ara sıra böyle basit fakat zarif müzik şölenleri de vermeli...

Daniyal **ERIC**

Ayhan Baran bir konserinde

Gür sesli sanatçı

Filmler

"Mavi Melek"

Eward Dmytryk, 1933 yılında Paramount stüdyosuna memur olarak, girdiği zaman, yaşı ancak onbeşi buluyordu. Stüdyo memurluğunun yanı sıra öğrenciliği de bir arada götürme çabasındaydı. Üç yıl sonra California Teknik Üniversitesine yazıldı, matematik ve fizik bölümünden mezun oldu. Bu arada stüdyonun teknik dalına atlamış ve montajcı olmuştu. O günlerin Paramoun'taki en ünlü, eline en çabuk montajcıları arasında sayılıyordu. Giderek ayni stüdyonun baş montajcılığına getirildi. Uzun yıllar - 1930 ile 1939 arası - baş montajcılık yaptı. Ama Dmytryk bununla da kalıcılardan değildi. Başmontajcılık, derken senaryoculuk, arkasından da - tabii olarak - rejisörlüğe başladı.

McCarthy' cilik akımı başgösterdiğinde Dmytryk'in adı da ünlü Hollywood'lu "10' 1ar" ın arasına karışır. Amerikan aleyhtarı çalışmaları araştırma komisyonunda sorguya çekilecekken, İngiltereye geçti; birkaç film çevirdi. Dönüşünde, ayni komisyonca kongreye hakaret suçundan hüküm giydi, hapis cezasını çektikten sonra da birlikte çalıştığı arkadaşlarını' bildirerek temize çıktı, Hollywood'da yeniden kendine iş bulabildi.

Edward Dmytryk'in ilgiyi üzerine çektiği ilk filmi, Hollywood'dan İngiltereye geçtiği ve orda çevirdiği "Give Us This Day-Yarın Bizimdir" dir. Daha sonraki filmi "The Sniper-Katil Bunlar" da savaşların, savaş sonrasında insan üzerindeki yıpratıcı ve ezici baskı gücünü incelemektedir.

O günlerde tanıştığı yapımcı Stanley Kramer, Dmytryk'e konusunu yine savaştan alan ikinci bir filin - "Eight Iron Men-Sekiz Demir Şövalye" - teklif etti. "Sekiz Demir Şövalye" gerçi "Katil Ruhlar" kadar başanlı olamadı ama, oyuncu Kirk Douglas ile Dmytryk'in birbirlerine yaklaşmalarını sağladı. Yahudi göçü. Filistin davası. Birinci Dünya Savasından sonra defteri kapatılmış ve uyutulmuş uluslararası meselelerdendi. Fakat iş, İkinci Dünya Savaşının arkasından yeniden alevlendi, yahudiler dünyanın dört bir tarafından Filistine göç etmeye başladılar, kutsal topraklar üzerinde araplar, ingilizler, yahudiler birbirlerine girdiler.

Dmytryk'in, başrolünde Kirk Douglas'ın oynadığı Kimi "The Juggler" Kahraman Hokkabaz", bu konuyu işlemekte ve doğrusunu söylemek gerekirse, Otto Preminger'in o göz boyayıcı, herşeyi sadece yüzünden ve yaldızlı yanından alan filmi "Expdus" ünden kat kat üstün bir film niteliği taşımaktadır.

Stanley Kramer-Dmytryk ortak çalışması ertesi yıl bir roman-sinema adaptasyonunda da devam etti. Yazar Herman Wouk'un "The Came Mutiny-Denizde İsyan" romanı yayınlandığında hayli gürültü koparmış, hakkında ileri geri bir sürü lâf edilmiş, önüne gelen romanı tartışmaya başlamıştı. Akıllı bir yapımcı olan

Emil Jannings ile Marlene Dietrich ilk "Mavi Melek" te

Herşeyin ilki iyidir!

Kramer, romanda, sinemaya aktarıldığında büyük iş kokusu sezinledi ve hemen işe girişti. Dmytryk'in şansından "Denizde İsyan" da yine savaşı ve savaşan insanları kendine konu edinmişti. Ama herşeyin ötesinde sağlam bir kuruluşu, söylemek istediği bir sözü vardı.

Listeler arasında bir adam

Rejisör Dmytryk, yazar Herman wouk'un romanında söylemek istediklerini ayni sertlik ve ayni gözüpeklik içinde sinemada söyleyebilir miydi? Bu. herşeyden önce bir cesaret işiydi. Dmytryk MoCarthy'cilik siyasetinin bir sonucu olarak ortaya çıkan stüdyolararası-aklı-karalı ve girip listelerden ak olanını hedef tuttuğu için "Denizde İsyan" ın pek derinlerine inmedi ve suyun yüzünde dolaşmayı daha uygun buldu.

Bir western denemesi olan "Broken Lance-Kanlı Ok"da beklenmedik çıkış yaptı. Konu gereğince toprak ağalarıyla küçük çiftçilerin aralarındaki amansız çatışmayı, eski günlerini aratan bir eleştirmeci tutumuyla Sinemaya aktardı. "Kanlı Ok"un arkasından "The Mountain-Dağların Fedaisi", "Raintree Country-Hayat Ağacı" birer kötü deneme, "The Young Lions - Genç Aslanlar" ise, yarım bir çıkış yaptı Konu gereğince toprak doğru gidiyordu, virajı almıştı.

Gerilemenin en ilgi çekici örneği ise, yirmidokuz yıl sonra yeniden yapımına girişilen ünlü "Der Blue Angel-Mavi Melek" in yeni biçimi "The Blue Angel-Mavi Melek" ti. Alman asıllı rejisör Joseph von Sternberg'in filmografisinde önemsenen filmlerinden biri olan ilk "Mavi Melek". Dmytryk'in yeni "Mavi Melek" inden - aradan bunca yıl geçmesine karşılık - yine de kat kat üstündü. Üstündü, çünkü Sternberg, Heinrich Mann'nın bu romanını sinemaya aktarırken içinde yaşadığı günün gerçeklerini, toplumu ve Birinci Dünya Savaşının hemen arkasından artık iyideniyiye çökmeye başlamış küçük burjuva sınıfının önce yaşamak ve kalabilmek için didinmesini, direnmesini, sonra da güçsüzlüğünü anlayarak yenilgiyi kabullendiğini hikâye ediyordu. Ayrıca Stemberg'in elinde -şimdi bizim için hayli eskimiş ve modası geçmiş bir yorum sayılmasına karşılık - Emil Jannings ve Marlene Dietrich gibi iki iyi oyuncusu da vardı.

Dmytryk'in "Mavi Melek"

Dmytryk'in "The Blue Angel-Mavi Melek" inde de ayni konu işlenmektedir. Aradaki tek küçük fark, Dmytryk in senaryocusu Nigel Balchin'in hikâyeyi 1950 ile 1959 yılları arasında ge çirtmesidir. Olaylar dizisinin günümüze aktarılması, gerçekte Dmytryke hiç birşey kazandırmamıştır. Rejisör olarak Dmytryk'i o günlerin toplumu kesin olarak ilgilendirmemektedir.

Hikâye, son derece düzenli bir yaşama serüvenini sürdürmekte olan öğretmen Rath'ın (Curd Jurgens) günlerden birgün şarkıcı bir küçük sokak kadınına tutulmasını ve Lola Lola'nın (May Britt) yaşını ve Lola Lola'relanen Rath'ı yeni ve bilmediği bir dünyaya götürmesini anlatmaktadır

Hikâyesinin baş kişisi öğretmen Rath'ı, rejisör Dmytryk, alışkın olduğu ve seyircilerini de alıştırdığı "Dmytryk sathiliği" nde vermektedir. Öğretmen saatinde kalkan, saatinde okuluna giden düzenli bir hayatın kişisidir. Okuluna gelir, sınıfına girer ve dersine başlar. Sınıfı, yeni yeni ergenliklerini sürdürmekte olan delikanlıların sınıfıdır. Öğretmen, beklenmedik bir anda öğrencilerinden birinde Lola Lola'run bir fotoğrafını yakalar. Mutaassıp ve kadınlara karşı çekingen bir adam olan öğretmen, bu yeni olayı olağanüstü bir tepkiyle karşılar.

Hemen o gece, Lola Lola'nın şarkı söylediği gazinoya gider ve genç kadına öğrencilerini rahat bırakmalarını söyler. Lola Lola için öğretmen Rath yepyeni ve şimdiye kadar hiç rastlaşmadığı bir kişidir. Ama gösterdiği tepki, genç kadının başka yönden onurunu yaralar ve öcünü almaya kalkışır. Bu, öğretmeni genç öğrencileri karşısında aşağılamaktır. Bunu başarır da... Yâlnız, gördüğü yakın ilgi, öğretmenin Lola Lola'ya karşı daha başka türlü davranmasını sağlar. Çevre gereken baskıyı yapar ve öğretmen buna karşı durabilmek, kendi kendini yenebilmek için Lola Lola ile evlenmeye kadar işi vardırır. Fakat, çevrenin ilk baskısı, bu evlenmeye itme ile cevap vermek olacaktır.

Dmytryk ve senaryocusu Balchin, ellerinde toplum, gelenekler ve bunlara karşı çıkmış ferdin acı savaşı ile yenilgisi varken ve bunlara ayna tutmak imkanına sahipken, bundan yararlanmazlar. Onlar için önemli olan öğretmen ile genç sevgilisinin aşk serüvenleri ve öğretmenden çıkarılacak yaşlı erkek seks dramıdır. Bunu da - e hak! - başarırlar, "Mavi Melek", Curd Jurgens'in alabildiğine mübalâğalı, May Britt'in de tutuk ve kötü oyunu sebebiyle melodram çıkmazına girer ve kalır.

büyük yaz çekilişinde
tekrar
5
milyon
TÜRKİYE İŞ BANKASI

PURO ✻ fay
1964 YILININ BÜYÜK PİYANGOSUNA katılınız!
Piyangoya iştirak için...
3 adet Puro Tuvalet Sabunu kabı ile 3 adet Fay Temizleme Tozu kapağını P.K. 24 İstanbul adresine postalayınız. Zarfın arkasına açık adresinizi yazmayı unutmayınız. Kur'a numaralarınız adresinize gönderilecek ve kur'alar 28 Haziranda Noter huzurunda çekilecektir.
Ford
ARÇELİK
İkramiyeler:
FORD "GALAXIE" 64
10 ADET ARÇELİK BUZDOLABI
(en üstün kaliteli buzdolabı)
300 adet teselli mükâfatı
Talihiniz Açık Olsun...
FAY
PURO
fay
DETERJANLI
Terkibinde TEXAPON Z bulunan köpüklü-deterjanlı
fay
kalite bakımından üstün, fiat bakımından ucuzdur.
Terkibinde G-11 bulunan
PURO
piyasada satın alabileceğiniz en mükemmel tuvalet sabunudur.

10
NİSAN
1964
TARİHİNİ
UNUTMAYINIZ
ÇÜNKÜ
BU TARİH
5
MİLYON LİRALIK
ÇEKİLİŞİN SON
PARA
YATIRMA
GÜNÜDÜR
T.C. ZİRAAT BANKASI